

**PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W
WZDŁUŻ UL. PRZYKOP I ŚLUSARSKIEJ**

**ZAKŁAD PROJEKTOWANIA I USŁUG BUDOWLANYCH
„BENBUD”
INŻ. BENEDYKT REDER**

ul Ks. dr Wł. Łęgi 1 /27, 86-300 Grudziądz
tel. kom. 0 609 06 57 62 ; tel. kom. 0 603 79 86 82
www.benbud.pl ; ; benbud@op.pl

**DOKUMENTACJA PROJEKTOWA
EGZEMPLARZ NR 1 2 3 4 5**

Stadium dokumentacji:

TOM IV – OPINIE I UZGODNIENIA

Przedmiot zamówienia:

Opracowanie dokumentacji budowlanej dla zadania inwestycyjnego pt:
Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich w Nowem n/W wzdłuż ul. Przykop i Ślusarska

Nazwa i adres obiektu/inwestycji:

Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich w Nowem n/W wzdłuż ul. Przykop i Ślusarska
działka nr 614/1, obr. 0001, gmina Nowe, powiat świecki nr ewid. 041406_4.0001

Inwestor:

Gmina Nowe, Plac św. Rocha 5, 86-170 Nowe

KATEGORIA OBIEKTU BUDOWLANEGO: VIII

IMIĘ I NAZWISKO PROJEKTANTA

PODPIS

OPRACOWANIE BRANŻOWE

BUDOWLANA
GŁÓWNY PROJEKTANT

inż. BENEDYKT REDER
upr. budowlane do projektowania bez ograniczeń w
specjalności: kontr. – budowlanej
nr uprawnień UAN-IV/8346/113/TO/88

WŁAŚCICIEL ZAKŁADU

inż. BENEDYKT REDER

DATA OPRACOWANIA

08 marca 2024 r.

**PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W
WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ**

Spis treści

I.	INFORMACJA O PLANIE BIOZ.....	5
II.	DECYZJA KPWKZ NR 122/2024	9
III.	PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH.....	15

**PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W
WZDŁUŻ UL. PRZYKOP I ŚLUSARSKIEJ**

**ZAKŁAD PROJEKTOWANIA I USŁUG BUDOWLANYCH
„BENBUD”
INŻ. BENEDYKT REDER**

ul Ks. dr Wł. Łęgi 1 /27, 86-300 Grudziądz
tel. kom. 0 609 06 57 62 ; tel. kom. 0 603 79 86 82
www.benbud.pl ; ; benbud@op.pl

**DOKUMENTACJA PROJEKTOWA
EGZEMPLARZ NR 1 2 3 4 5**

Stadium dokumentacji:

TOM IV – PLAN BIOZ

Przedmiot zamówienia:

Opracowanie dokumentacji budowlanej dla zadania inwestycyjnego pt:

Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich w Nowem n/W wzdłuż ul. Przykop i Ślusarska

Nazwa i adres obiektu/inwestycji:

Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich w Nowem n/W wzdłuż ul. Przykop i Ślusarska
działka nr 614/1, obr. 0001, gmina Nowe, powiat świecki nr ewid. 041406_4.0001

Inwestor:

Gmina Nowe, Plac św. Rocha 5, 86-170 Nowe

KATEGORIA OBIEKTU BUDOWLANEGO: VIII

IMIĘ I NAZWISKO PROJEKTANTA

PODPIS

OPRACOWANIE BRANŻOWE

BUDOWLANA
GŁÓWNY PROJEKTANT

inż. BENEDYKT REDER
upr. budowlane do projektowania bez ograniczeń w
specjalności: kontr. – budowlanej
nr uprawnień UAN-IV/8346/113/TO/88

WŁAŚCICIEL ZAKŁADU

inż. BENEDYKT REDER

DATA OPRACOWANIA

08 marca 2024 r.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

Spis treści

I.	INFORMACJA O PLANIE BIOZ.....	5
1.1	CZĘŚĆ OPISOWA INFORMACJI	5
1.2	KOLEJNOŚĆ REALIZACJI ROBÓT.....	5
1.3	ELEMENTY, KTÓRE MOGĄ STWARZAĆ ZAGROŻENIE BEZPIECZEŃSTWA I ZDROWIA LUDZI	5
1.4	SPOSÓB PROWADZENIA INSTRUKTAŻU PRACOWNIKÓW PRZED PRZYSTĄPIENIEM DO PRACY	6
1.5	ŚRODKI TECHNICZNE I ORGANIZACYJNE ZAPOBIEGAJĄCE NIEBEZPIECZEŃSTWU ZWIĄZANYM Z	6
1.5.1	ŚRODKI ORGANIZACYJNE	6
1.5.2	ŚRODKI TECHNICZNE.....	6

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

I. INFORMACJA O PLANIE BIOZ

Informacja

do opracowania planu bezpieczeństwa i ochrony zdrowia

Branża : Budowlana
Inwestycja : Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich
w Nowem n/W wzdłuż ul. Przykopi
Lokalizacja : Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich w Nowem n/W wzdłuż
ul. Przykopi i Ślusarska, działka nr 614/1, obr. 0001, gmina Nowe, powiat świecki
nr ewid. 041406_4.0001
Inwestor : Gmina Nowe, Plac św. Rocha 5, 86-170 Nowe

1.1 Część opisowa informacji

Zakres robót dla całego zamierzenia budowlanego

1.2 Kolejność realizacji robót

Kolejność robót do wykonania :

- wykucie cegieł z muru,
- oczyszczenie z muru z zaprawy cementowej,
- roboty ziemne,
- roboty murarskie,
- roboty izolacyjne
- montaż i demontaż rusztowań,
- wywóz gruzu,
- roboty porządkowe.

1.3 Elementy, które mogą stwarzać zagrożenie bezpieczeństwa i zdrowia ludzi

Każdy element podlegający wyburzeniu stwarza zagrożenie bezpieczeństwa i zdrowia ludzi.

Przewidywane zagrożenia

Lp	Rodzaj zagrożenia	Skala zagrożenia	Miejsce zagrożenia	Czas występowania zagrożenia
1	Wypadki komunikacyjne	częste	drogi komunikacyjne	czas dojazdu, czas pracy, czas powrotu
2	Obrażenia na skutek uderzeń, przygniecenia	częste	teren rozbiórki	czas wykonywania pracy
3	Spadające przedmioty	częste	teren rozbiórki	czas wykonywania pracy
4	Obrażenia ciała na skutek kontakty z ostrymi przedmiotami	częste	teren rozbiórki	Czas wykonywania pracy
5	Upadki	częste	teren rozbiórki	Czas wykonywania pracy
6	Hałas	sporadyczny	teren rozbiórki	Czas wykonywania pracy
7	Przemoknięcie	sporadyczny	teren rozbiórki	Czas wykonywania pracy
8	Osoby niepowołane w miejscu pracy	stałe	teren rozbiórki	Czas wykonywania pracy

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

1.4 Sposób prowadzenia instruktażu pracowników przed przystąpieniem do pracy

Przed przystąpieniem do wykonywania prac remontowych (rozbiórkowych) należy dokonać szkolenie stanowiskowe pracowników.

1.5 Środki techniczne i organizacyjne zapobiegające niebezpieczeństwu związanym z wykonywaniem robót.

1.5.1 Środki organizacyjne

- aktualne badania wysokościowe pracowników,
- ogólne i stanowiskowe szkolenie pracowników pod względem BHP,
- instrukcji na poszczególnych stanowiskach robót (przy węźle betoniarskim, przy stanowisku stolarskim, ciesielskim, itp.)

1.5.2 Środki techniczne

- sprzęt ochrony osobistej (odzież robocza i ochronna),
- sprzęt zabezpieczający (pasy bezpieczeństwa, okulary ochronne, naszniki itp.)
- wygrodzenie miejsc pracy, tablice ostrzegawcze.

Data opracowania : 08 marca 2024 r.

**PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W
WZDŁUŻ UL. PRZYKOP I ŚLUSARSKIEJ**

**ZAKŁAD PROJEKTOWANIA I USŁUG BUDOWLANYCH
„BENBUD”
INŻ. BENEDYKT REDER**

ul Ks. dr Wł. Łęgi 1 /27, 86-300 Grudziądz
tel. kom. 0 609 06 57 62 ; tel. kom. 0 603 79 86 82
www.benbud.pl ; ; benbud@op.pl

**DOKUMENTACJA PROJEKTOWA
EGZEMPLARZ NR 1 2 3 4 5**

Stadium dokumentacji:

TOM IV – DECYZJA KPWKZ NR 122/2024

Przedmiot zamówienia:

Opracowanie dokumentacji budowlanej dla zadania inwestycyjnego pt:
Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich w Nowem n/W wzdłuż ul. Przykop i Ślusarska

Nazwa i adres obiektu/inwestycji:

Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich w Nowem n/W wzdłuż ul. Przykop i Ślusarska
działka nr 614/1, obr. 0001, gmina Nowe, powiat świecki nr ewid. 041406_4.0001

Inwestor:

Gmina Nowe, Plac św. Rocha 5, 86-170 Nowe

KATEGORIA OBIEKTU BUDOWLANEGO: VIII

IMIĘ I NAZWISKO PROJEKTANTA

PODPIS

OPRACOWANIE BRANŻOWE

BUDOWLANA
GŁÓWNY PROJEKTANT

inż. BENEDYKT REDER
upr. budowlane do projektowania bez ograniczeń w
specjalności: kontr. – budowlanej
nr uprawnień UAN-IV/8346/113/TO/88

WŁAŚCICIEL ZAKŁADU

inż. BENEDYKT REDER

DATA OPRACOWANIA

08 marca 2024 r.

**PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W
WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ**

Spis treści

II. DECYZJA KPWKZ NR 122/2024	9
-------------------------------------	---

II. DECYZJA KPWKZ NR 122/2024

Kujawsko-Pomorski
Wojewódzki Konserwator Zabytków
WUOZ.DB.WZN.5142.6.7.2024.WP

Bydgoszcz, 21 maja 2024 r.
zpo

Przód Gminy Nowe
Biuro Obsługi Interesanta
28-05-2024

DECYZJA NR WZN 122/ 2024

Znak.....3032/kv

Na podstawie art. 6 ust. pkt 1d, art. 7 pkt 1, art. 36 ust. 1 pkt 1, art. 89 pkt 2 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.), § 12 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2021 r. poz. 81) oraz art. 104 ustawy z 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tj. Dz. U. z 2024 r., poz. 572),

- po rozpatrzeniu wniosku Gminy Nowe, reprezentowanej przez Burmistrza Nowego, z 20 marca 2024 r. (data wpływu 22 marca 2024 r., uzupełnienie 13 maja 2024 r.), w sprawie wydania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, w odniesieniu do murów miejskich w Nowem, dz. nr 614/1 (odcinek północno-zachodni wzdłuż ul. Przykop i Ślusarskiej),

p o z w a l a m

Gminie Nowe na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru = mury miejskie w Nowem (XIV w.), na odcinku północno-zachodnim przy ul. Przykop i Ślusarskiej, dz. nr 614/1, wpisane do rejestru zabytków nieruchomych województwa kujawsko-pomorskiego decyzją wojewódzkiego konserwatora zabytków pod nr A/1282 z 10 lutego 1960 r.

polegających na:

a. usunięciu przylegających budynków tymczasowych (szop, „blaszaków”, wiat itp.);
b. usunięcie szczelnych nawierzchni przylegających do murów uniemożliwiających odprowadzanie wody z gruntu; c. obniżenie poziomu gruntu przy murze od strony wewnętrznej do poziomu kamiennej strefy fundamentowo-cokołowej i odprowadzenie wody opadowej poza obręb murów; d. odizolowanie lica muru od gruntu (z wykluczeniem trwałych powłok na lico muru); e. wykonanie odprowadzenia wody opadowej z górnego tarasu; f. dokonanie przeglądu systemu odprowadzania wody z zabudowań przylegających do murów i ich ewent. korekta; g. uzupełnienie badań konserwatorskich pierwotnych zapraw murarskich w obrębie wątków kamiennych i ceglanych; analiza zawilgocenia, zasolenia, stanu technicznego niewrażliwych segmentów muru; h. wątki kamienne – usunięcie współczesnych nawarstwień, wtórnych napraw i przemurowań, dezynfekcja preparatem biobójczym, usunięcie zabrudzeń i nawarstwień mikrobiologicznych metodą strumieniowości, konsolidacja osłabionych zapraw historycznych (preparat na bazie estrów kwasu krzemowego), uzupełnienie brakujących fragmentów (głazy, okrzaki, gruz ceramiczny w spoinach zgodnie z tradycyjną techniką murarską, na zaprawie piaskowo-wapiennej, z nieznacznym dodatkiem białego cementu), wypełnienie pustek w spoinach zaprawą jw., barwioną w masie pigmentami mineralnymi, kształt i faktura spoin – zgodnie z oryginalnym, pracowaniem (nieznacznie cofnięta względem lica, z zachowaniem płaszczyzny); i. wątki ceglane – zdjęcie z górnych partii luźnych elementów, usunięcie roślinności i nawarstwień biologicznych, usunięcie górnych współczesnych warstw murów (ok. 2-3 warstwy murarskie), rozebranie współczesnych fragmentów murów nie spełniających wymogów technicznych, usunięcie współczesnych uzupełnień, przemurowań w obrębie wątków historycznych, usunięcie nieodwracalnie zdeintegrowanych fragmentów historycznych zapraw i budulca,

-verte-

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

dezynfekcja preparatem biobójczym, odsalanie metodą swobodnej migracji soli do rozszerzonego środowiska, wzmocnienie uszkodzeń konstrukcyjnych, rozwarstwień, większych spękań (system Helifix/ Spiralanker), usunięcie zabrudzeń i nawarstwień mikrobiologicznych „na sucho”, mechanicznie przy pomocy szczotek, pomocniczo metodą strumieniowo-ścierną, konsolidacja osłabionych historycznych zapraw i cegły (preparat hydrofilny na bazie estrów etylowych kwasu krzemowego), rekonstrukcja fragmentów muru tradycyjną metodą murarską, przy użyciu budulca o parametrach fizyko-mechanicznych, wyglądzie, formacie, barwie, fakturze zbliżonych do zachowanych materiałów z zastosowaniem zaprawy piaskowo-wapiennej, z nieznacznym dodatkiem białego cementu (w obrębie fragmentów historycznych cegłą ceramiczną formowaną ręcznie lub rozbiórkową, w obrębie fragmentów współczesnych odpowiednią cegłą maszynową), odbudowanie zniszczonych/rozebranych struktur muru w sposób jw., wyrównanie murów kurtynowych i baszt w sposób jw., zabezpieczenie zwieńczenia nakrywą 1-spadową z cegły klinkierowej, z nieznacznym spadkiem, naprawa uszkodzeń w materiale ceramicznym zaprawą mineralną do reprofilacji ubytków (np. Optosan NSR) lub przygotowana samodzielnie na bazie spoiw mineralnych i barwioną w masie pigmentami mineralnymi pod kolor otaczających cegieł, scalenie kolorystyczne muru laserunkami, zabezpieczenie preparatem hydrofobowym miejsc szczególnie narażonych na zamakanie wodą opadową; j. elementy metalowe – oczyszczenie z produktów korozji (metoda mechaniczna – szczotki druciane lub strumieniowo – ścierna), nałożenie inhibitora (10% tanina), pokrycie farbą antykorozyjną w kolorze zbliżonym do powłok ochronnych stosowanych historycznie (oksyda „na gorąco”, czerń); inne prace opisane w dokumentacji;

na podstawie dokumentacji pn.: „Program prac konserwatorsko-restauratorskich północno-zachodniego odcinka reliktyw murów miejskich w Nowem, opr. w 2024 r. przez Katarzynę Polak

Termin ważności decyzji określa się do 31 grudnia 2027 r.

Zobowiązuje się inwestora i wnioskodawcę do przestrzegania następujących warunków:

1. Kierowania pracami konserwatorskimi albo samodzielnego ich wykonywania przez osobę spełniającą wymagania, o których mowa w art. 37a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.
2. Przekazania wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków nie później niż w terminie 14 dni przed dniem rozpoczęcia prac, a w toku prac na 14 dni przed dokonaniem zmiany osoby kierującej pracami konserwatorskimi albo samodzielnie wykonującej prace konserwatorskie: imienia, nazwiska i adresu osoby kierującej pracami konserwatorskimi albo samodzielnie wykonującej prace konserwatorskie; dokumentów potwierdzających spełnianie przez tę osobę wymagań, o których mowa w art. 37a ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami; oświadczenia osoby kierującej pracami konserwatorskimi albo samodzielnie wykonującej prace konserwatorskie, o przyjęciu przez nią obowiązku kierowania tymi pracami albo samodzielnego ich wykonywania.
3. Zawiadomienia o terminie rozpoczęcia i zakończenia prac wskazanych w pozwoleniu.
4. Niezwłocznego zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o zagrożeniach lub nowych okolicznościach ujawnionych w trakcie prowadzenia prac.
5. Dokonania odbioru końcowego wykonanych prac konserwatorskich z udziałem wojewódzkiego konserwatora zabytków.

oraz spełnienia warunków dodatkowych:

6. Prace ziemne należy wykonywać ręcznie w formie wykopów archeologicznych.

Otrzymanie pozwolenia na ww. prace nie zwalnia od obowiązku uzyskania pozwolenia wymaganego przez przepisy Prawa budowlanego oraz inne przepisy szczególne.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

Postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia może zostać wznowione, a następnie pozwolenie może zostać cofnięte lub zmienione na podstawie art. 47 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Uzasadnienie

Mury miejskie w Nowem (XIV w.) wpisane są do rejestru zabytków nieruchomych województwa kujawsko-pomorskiego decyzją wojewódzkiego konserwatora zabytków pod nr A/1282 z 10 lutego 1960 r. Na tej podstawie, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru.

Dnia 22 marca 2024 r. do tut. organu wpłynął wniosek Gminy Nowe o wydanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, w odniesieniu do murów miejskich w Nowem (odcinek północno-zachodni wzdłuż ul. Przykop i Ślusarskiej), dz. nr 614/1. Wniosek został uzupełniony 13 maja 2024 r., m.in. o „Program prac konserwatorsko-restauratorskich północno-zachodniego odcinka reliktów murów miejskich w Nowem, opr. w 2024 r. przez Katarzynę Polak.

Planowane są następujące prace konserwatorsko-restauratorskie przy zabytku:

- a. usunięciu przylegających budynków tymczasowych (szop, „blaszaków”, wiat itp.);
- b. usunięcie szczelnych nawierzchni przylegających do murów uniemożliwiających odprowadzanie wody z gruntu;
- c. obniżenie poziomu gruntu przy murze od strony wewnętrznej do poziomu kamiennej strefy fundamentowo-cokołowej i odprowadzenie wody opadowej poza obręb murów;
- d. odizolowanie lica muru od gruntu (z wykluczeniem trwałych powłok na lico muru);
- e. wykonanie odprowadzenia wody opadowej z górnego tarasu;
- f. dokonanie przeglądu systemu odprowadzania wody z zabudowań przylegających do murów i ich ewent. korekta;
- g. uzupełnienie badań konserwatorskich pierwotnych zapraw murarskich w obrębie wątków kamiennych i ceglanych; analiza zawilgocenia, zasolenia, stanu technicznego nawałnicowych segmentów muru;
- h. wątki kamienne – usunięcie współczesnych nawałnic, wtórnych napraw i przemurowań, dezynfekcja preparatem biobójczym, usunięcie zabrudzeń i nawałnic mikrobiologicznych metodą strumieniowo-ścierną, konsolidacja osłabionych zapraw historycznych (preparat na bazie estrów kwasu krzemowego), uzupełnienie brakujących fragmentów (głazy, okruszki, gruz ceramiczny w spoinach zgodnie z tradycyjną techniką murarską, na zaprawie piaskowo-wapiennej, z nieznacznym dodatkiem białego cementu), wypełnienie pustek w spoinach zaprawą jw., barwioną w masie pigmentami mineralnymi, kształt i faktura spoin – zgodnie z oryginalnym, pracowaniem (nieznacznie cofnięta względem lica, z zachowaniem płaszczyzny);
- i. wątki ceglane – zdjęcie z górnych partii luźnych elementów, usunięcie roślinności i nawałnic biologicznych, usunięcie górnych współczesnych warstw murów (ok. 2-3 warstwy murarskie), rozebranie współczesnych fragmentów murów nie spełniających wymogów technicznych, usunięcie współczesnych uzupełnień, przemurowań w obrębie wątków historycznych, usunięcie nieodwracalnie zdeintegrowanych fragmentów historycznych zapraw i budulca, dezynfekcja preparatem biobójczym, odsalanie metodą swobodnej migracji soli do rozszerzonego środowiska, wzmocnienie uszkodzeń konstrukcyjnych, rozwarstwień, większych spękań (system Helifix/ Spiralanker), usunięcie zabrudzeń i nawałnic mikrobiologicznych „na sucho”, mechanicznie przy pomocy szczotek, pomocniczo metodą strumieniowo-ścierną, konsolidacja osłabionych historycznych zapraw i cegły (preparat hydrofilny na bazie estrów etylowych kwasu krzemowego), rekonstrukcja fragmentów muru tradycyjną metodą murarską, przy użyciu budulca o parametrach fizyko-mechanicznych, wygładzie, formacie, barwie, fakturze zbliżonych do zachowanych materiałów z zastosowaniem zaprawy piaskowo-wapiennej, z nieznacznym dodatkiem białego cementu (w obrębie fragmentów historycznych cegłą ceramiczną formowaną ręcznie lub rozbiórkową, w obrębie fragmentów współczesnych odpowiednią cegłą maszynową), odbudowanie zniszczonych/rozebranych struktur muru w sposób jw., wyrównanie murów kurtynowych i baszt w sposób jw., zabezpieczenie zwieńczenia nakrywą 1-spadową z cegły klinkierowej, z nieznacznym spadkiem, naprawa uszkodzeń w materiale ceramicznym zaprawą mineralną

3

**PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W
WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ**

do reprofilacji ubytków (np. Optosan NSR) lub przygotowana samodzielnie na bazie spoiw mineralnych i barwioną w masie pigmentami mineralnymi pod kolor otaczających cegieł, scalenie kolorystyczne muru laserunkami, zabezpieczenie preparatem hydrofobowym miejsc szczególnie narażonych na zamakanie wodą opadową; j. elementy metalowe – oczyszczenie z produktów korozji (metoda mechaniczna – szczotki druciane lub strumieniowo – ścierna), nałożenie inhibitora (10% tanina), pokrycie farbą antykorozyjną w kolorze zbliżonym do powłok ochronnych stosowanych historycznie (oksyda „na gorąco”, czerni); inne prace opisane w dokumentacji.

Zamierzone prace będą kontynuacją wcześniej wykonanych prac konserwatorskich przy murach miejskich w Nowem, prowadzonych w l. 2016-2017, 2018 r. oraz 2023 r. Ich przeprowadzenie jest niezbędne dla powstrzymania postępującej destrukcji murów i utrwalenia oryginalnej substancji zabytkowej. Ponadto wyeliminowanie/ ograniczenie oddziaływania czynników degradujących, odtworzenie i uczynienie zniekształconych struktur i elementów architektonicznych, a ostatecznie przywrócenie pożądanych walorów kompozycyjno-estetycznych całości. Wyżej wymienione działania nie naruszają wartości zabytkowej murów miejskich, przy zachowaniu warunku, że prace ziemne będą wykonywane ręcznie w formie wykopów archeologicznych.

Mając powyższe na uwadze oraz w oparciu o art. 6 ust. 1d, art. 7 pkt. 1, art. 36 ust. 1 pkt. 1, art. 89 pkt. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami orzeczono jak w rozstrzygnięciu.

Pouczenie

Od decyzji niniejszej przysługuje stronie odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za moim pośrednictwem w terminie 14 dni od dnia jego doręczenia (art. 127 § 1 i § 2 oraz art. 129 § 1 i § 2 Kodeksu postępowania administracyjnego).

**Z up. Kujawsko Pomorskiego
Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
Kierownik
Wydziału Zabytków Nieruchomych
mgr Andrzej Wojnicki**

otrzymują:

1. Gmina Nowe
2. WUOZ/DB – aa

Zwolniono z opłaty skarbowej za wydanie decyzji na podstawie art. 7 pkt 3 Ustawy z 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2111).

**ZAKŁAD PROJEKTOWANIA I USŁUG BUDOWLANYCH
„BENBUD”
INŻ. BENEDYKT REDER**

ul Ks. dr Wł. Łęgi 1 /27, 86-300 Grudziądz
tel. kom. 0 609 06 57 62 ; tel. kom. 0 603 79 86 82
www.benbud.pl ; ; benbud@op.pl

**DOKUMENTACJA PROJEKTOWA
EGZEMPLARZ NR 1 2 3 4 5**

Stadium dokumentacji:

TOM IV – PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Przedmiot zamówienia:

Opracowanie dokumentacji budowlanej dla zadania inwestycyjnego pt:
Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich w Nowem n/W wzdłuż ul. Przykopi i Ślusarska

Nazwa i adres obiektu/inwestycji:

Prac konserwatorskie i restauratorskie murów miejskich w Nowem n/W wzdłuż ul. Przykopi i Ślusarska
działka nr 614/1, obr. 0001, gmina Nowe, powiat świecki nr ewid. 041406_4.0001

Inwestor:

Gmina Nowe, Plac św. Rocha 5, 86-170 Nowe

KATEGORIA OBIEKTU BUDOWLANEGO: VIII

IMIĘ I NAZWISKO PROJEKTANTA

PODPIS

OPRACOWANIE BRANŻOWE

BUDOWLANA
GŁÓWNY PROJEKTANT

inż. BENEDYKT REDER
upr. budowlane do projektowania bez ograniczeń w
specjalności: kontr. – budowlanej
nr uprawnień UAN-IV/8346/113/TO/88

WŁAŚCICIEL ZAKŁADU

inż. BENEDYKT REDER

DATA OPRACOWANIA

08 marca 2024 r.

**PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W
WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ**

Spis treści

III. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH.....	15
--	----

III. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH

**PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH
W NOWEM**

OPRACOWANIE:
KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI
KATARZYNA POLAK
ul. A. Małckiego 13 m. 4
60-707 Poznań

NA ZLECENIE:
GMINA NOWE
Plac świętego Rocha
Nowe

Katarzyna Polak

Toruń 2024

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIŁEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

ZAWARTOŚĆ OPRACOWANIA:

I. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTUKU I DOKUMENTACJI KONSERWATORSKIEJ s. 3

- 1. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC s. 3**
- 2. DANE O DOKUMENTACJI s. 3**

II. CZĘŚĆ OPISOWA s. 4

- 1. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE s. 4**
 - 1.1. MIASTO s. 4**
 - 1.2. FORTYFIKACJE s. 8.**
- 2. OPIS FORMALNY OBIEKTU s. 19**
 - 2.1. LOKALIZACJA s. 19**
 - 2.2. RZUT I BRYŁA s. 20**
 - 2.3. BUDOWA TECHNOLOGICZNA s. 21**
 - 2.4. KOMPOZYCJA ARCHITEKTONICZNA s. 22**
- 3. OPIS STANU ZACHOWANIA s. 24**
 - 3.1. BASZTY s. 24**
 - 3.2. KURTYNY s. 26**

III. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STANU ZACHOWANIA s. 28

IV. WYTYCZNE I PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH s. 50

- 1. WNIOSKI KONSERWATORSKIE s. 50**
- 2. POSTULATY I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE s. 50**
- 3. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH s. 51**
 - 3.1. PRACE WSTĘPNE, BADANIA, ANALIZY s. 51**
 - 3.2. WĄTKI KAMIENNE s. 52**
 - 3.3. WĄTKI CEGLANE s. 52**
 - 3.4. ELEMENTY METALOWE s. 54**

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOP I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

I. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI KONSERWATORSKIEJ

1. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

NR DZIAŁKI: 041406_4obręb 0001.

NR REJESTRU ZABYTKÓW: A/1282 z 10.02.1960.

RODZAJ: fortyfikacja – mur obronny z basztami.

CZAS POWSTANIA: 2.pół.-3.ćw. XIV w.

LOKALIZACJA: Nowe, gm. Nowe, pow. świecki, woj. kujawsko-pomorskie.

WŁAŚCICIEL/UŻYTKOWNIK: Gmina Nowe, Pl. św. Rocha 5, 86-170 Nowe.

TECHNIKA: fundamenty i cokoły kamienne; mury z cegły ceramicznej pełnej na zaprawie wapiennej.

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE: - tak -

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: - tak -

2. DANE O DOKUMENTACJI

PRZEDMIOT OPRACOWANIA: program prac konserwatorsko-restauratorskich północno-zachodniego odcinka murów miejskich w Nowem.

PODSTAWA OPRACOWANIA: wizja lokalna styczeń 2017, dokumentacja konserwatorska, literatura.

LICZBA STRON DOKUMENTACJI: 54.

ZAMAWIAJACY: Gmina Nowe, Pl. św. Rocha 5, 86-170 Nowe.

WYKONAWCA: Konserwacja Dzieł Sztuki, Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 14 m 4, 60-707 Poznań.

AUTORZY DOKUMENTACJI:

mgr Katarzyna Polak - *dyplomowany konserwator, magister sztuki w zakresie konserwacji rzeźby kamiennej i detali architektonicznych*/ dyplom UMK nr 1273;

mgr Korneliusz Kuczykowski – *konserwator zabytkoznawca, magister ochrony dóbr kultury w zakresie konserwatorstwa*/dyplom UMK nr 1400/122933/2008.

AUTORZY FOTOGRAFII: Jakub Polak.

DATA I MIEJSCE WYKONANIA: styczeń 2024, Toruń.

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA:

1. egz. - Użytkownik;

2. egz. - WUOZ w Toruniu, Delegatura w Bydgoszczy, Jezuitska 2, 85-102 Bydgoszcz.

3. egz. - Wykonawca.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Mateckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

II. CZĘŚĆ OPISOWA

2. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

2.1. MIASTO

Nowe (łac. *Novo Castro*; niem. *Neuenburg*; w dok. 1266 *Nuvenburg*, 1301 *Nuenburg*, 1375 *Nuwinburg* i *Newinburg*, 1434 *Nuwebork*). Pierwsza rzetelna wzmianka o grodzie (*castrum*) pochodzi z 1266 r., została zamieszczona w kronice zakonnika Piotra Dusburga, który opisał bitwę Mszczuja II ze stacjonującą tamże śródlądową flotą krzyżacką, chociaż sam gród istniał z pewnością już wcześniej¹. Nazwa dowodzi, że był to jeden z młodszych grodów na terytorium kasztelanii świeckiej, natomiast osobną kasztelaniją w Nowem utworzono najpóźniej w 1277 r.² Z osad przynależnych wymieniono Warlubie, Bzowo, Głodowo, Wielki i Mały Komorsk, Lubień i Milewo³, a jedynym znanym kasztelanem był Adam z rodu Wyszeliców, wymieniony w 1290 r.⁴ Zgodnie z tradycją ufundowano kościół parafialny, który miał istnieć już w 1185 r.⁵ Po śmierci Mściwoja II w dniu 25 grudnia 1294 r. rządy na Pomorzu Gdańskim objął zgodnie z postanowieniami układu kępińskiego z 1282 r. książę wielkopolski Przemysław II, który po zjednoczeniu obu prowincji został koronowany na króla Polski, w dniu 26 czerwca 1295 r.⁶ W 1300 r. jego następca Władysław Łokietek został usunięty ze wszystkich posiadłości przez króla Czeskiego Wacława II, w którego imieniu rządy na Pomorzu Gdańskim sprawowali lokalni dostojnicy z rodu Świeców, początkowo zaś Piotr Świeca, który otrzymał dnia 28 czerwca 1301 r. m.in. miasto książęce Nowe (*civitas Neuenburg, civitas nostra*)⁷. W 1302 r. wojewoda pomorski Świeca i jego synowie – kanclerz Piotr, Jan i Wawrzyniec, nadał Walterowi Grelle dziedziczne wójtostwo w Nowem – sądownictwo, różne dochody i 5 włók ziemi, a między

¹ K. Jasiński, *Dzieje ziem świeckiej i nowskiej od schyłku XII w. do 1309 r.*, [w:] Idem (red.), *Dzieje Świecia nad Wisłą i jego regionu*, t. 1, Warszawa-Poznań-Toruń 1979, s. 133-134; J. Heise, *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Westpreussen*, H. 4, Danzig 1887, s. 316; B. Chlebowski, W. Walewski (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 7, Warszawa 1886, [hasło: Nowe], s. 215; R. Wegner, *Ein Pommersches Herzogthum und eine Deutsche Ordens-Komthurei*, Bd. 1, Th. 1-2, Posen 1872, s. 67, przyp. 1. Wg kronik fundacja grodu przez księcia pomorskiego Subisława I nastąpiła w 1185 r., jednak w związku z jego śmiercią już 13 stycznia 1178 r. i objęciem rządów przez wnuka – Subisława II dopiero w 1207 r. założycielem był przypuszczalnie syn księcia Sambor I, panujący w latach 1778-1207, który przeniósł je w nowe – tj. obecne miejsce, K. Lietz, *Nowe nad Wisłą i okolice od najdawniejszych czasów do dzisiaj ze szczególnym uwzględnieniem pracy niepodległościowej*, Grudziądz 1937, s. 6; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 215. Na temat rozwoju osadnictwa w tym miejscu, G. Wilke, *Region Świecia w pradziejach i wczesnym średniowieczu (do połowy XII w.)*, [w:] K. Jasiński, op. cit., s. 1-97; M. Starski, *Stan badań archeologicznych nad małymi miastami Pomorza Gdańskiego w późnym średniowieczu*, [w:] *Archaeologia Historica Polona*, t. 23, 2015, s. 181-213.

² K. Jasiński, op. cit., s. 134. Za czasów Władysława Łokietka władzę w Nowem i przynależnościach miał objąć rycerz o imieniu Otto, zwany *Lexiko*, R. Wegner, op. cit., s. 94.

³ Ibidem; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 215.

⁴ K. Jasiński, op. cit., s. 134; R. Wegner, op. cit., s. 111.

⁵ J. Heise, op. cit., s. 316.

⁶ R. Wegner, op. cit., s. 111.

⁷ Ibidem, s. 136-137; J. Heise, op. cit., s. 316-317; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 215; R. Wegner, op. cit., s. 94, s. 121, przyp. 1. Wkrótce, w dniu 10 sierpnia 1305 r. Wacław II mianował Piotra Świecę namiestnikiem Pomorza, Ibidem, s. 95, s. 112.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

świątkami wymieniono przeora franciszkanów w Nowem – Jana de Godow oraz mieszczan, Herdansusa, Ludwika i Jana Rufus⁸.

Po krwawej bitwie, ok. 1308 r. władzę nad zniszczonym miastem przejęli Krzyżacy⁹. Piotr Świeca oraz bracia Jan i Wawrzyniec sprzedali 7 czerwca 1313 r. miasto wraz z przyległościami i wsiami do niego należącymi Karolowi Beffart z Trewiru¹⁰. Pomimo, że miasto leżało w obrębie komturstwa świeckiego zostało wcielone do komturstwa malborskiego (*Komthurei Marlenburg*) i podlegało bezpośrednio wójtostwu w Tczewie (*Voigtei Dirschau*)¹¹. W 1350 r. nowy przywilej na prawie chełmińskim wystawił wielki mistrz Henryk Dusemer, ustawiając obszar 58½ włók, z których 5½ wolnych dostał sołtys Gerhard Storm, 4 przeznaczono na uposażenie proboszcza, pozostałe 10 na pastwiska i 6 w innym miejscu, ponadto 2 włoki, które zajmowało miasto, fosi i ogrody¹². Ojcom bernardynom pozostawiono klasztor wraz z placem i nadano jeszcze 1 posiadłość (*curlam*), w rozmiarach adekwatnych do proboszczowskiej, 2 wolne miejsca pozostawiono sobie, a 1 sołtysowi¹³. Ok. 1368 r. wielki mistrz Winrich von Kniprode nadał 6 włók łąk położonych na terenach zalewowych przed miastem¹⁴, a w 1389 r. jego następca Konrad Zoelner von Rothenstein kolejne 19½ włók поблизу ww.¹⁵ Po bitwie grunwaldzkiej do I Pokoju Toruńskiego Nowe zajmowali Polacy¹⁶. Wówczas przemysł w mieście był już dobrze rozwinięty. Działały wiatrak oraz młyn słodowy, folusz i zakłady tkackie, także szewskie, jatki, winnica, piekarnie, browar, a w kolejnych latach dochody znacząco zwiększono poprzez sprzedaż ziemi i inwentarzy z przynależnych wsi¹⁷. Zapewne istniała też szkoła, co było powszechne w miastach państwa zakonnego¹⁸. Na początku wojny trzynastoletniej miasto stało po stronie Związku Pruskiego, odtąd było strzeżone przez sprzymierzonych z Polską zaciężnych z Gdańska, którymi w 1456 r. dowodził niejaki Karnowski, w 1458 r. gdańszczanin Henryk von Staden, jednak jeszcze tego samego roku, z dnia 15 na 16 sierpnia wtargnęły tam wojska krzyżackie pod wodzą Fritza Rawnack i

⁸ K. Jasiński, op. cit., s. 116; J. Heise, op. cit., s. 317; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 215.

⁹ K. Jasiński, op. cit., s. 140; R. Wegner, *Ein Pommersches (...)*, Bd. 1, Th. 2, Posen 1872, s. 99.

¹⁰ J. Heise, op. cit., s. 317; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 216; R. Wegner, op. cit., s. 100.

¹¹ J. Heise, op. cit., s. 317; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 216; R. Wegner, op. cit., s. 100, s. 121, przyp. 5, s. 141.

¹² J. Heise, op. cit., s. 317; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 216. R. Wegner, op. cit., s. 381-382, tam treść przywileju.

¹³ Ibidem. Minoryci zostali sprowadzeni przez Mszczuja II, a z końcem panowania krzyżackiego zastąpieni przez przybyłych z Saksonii braci z galezi bernardyńskiej, K. Lietz, op. cit., s. 5-6; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 219. Więcej na ten temat, K. Kościński, *Franciszkanie i Bernardyni w Nowem nad Wisłą: przyczynki do historii południowego Pomorza*, Poznań 1906.

¹⁴ R. Wegner, op. cit., s. 110.

¹⁵ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 216; R. Wegner, op. cit., s. 112, s. 110-111.

¹⁶ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 216.

¹⁷ Ibidem, s. 216-217; R. Wegner, op. cit., s. 117-118.

¹⁸ R. Wegner, op. cit., s. 305.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

Jörga von Schlywen¹⁹. Od 6 sierpnia 1464 r. do 1 lutego 1465 r. Nowe, które stanowiło ostatni punkt oparcia Krzyżaków nad Wisłą oblegały i ostatecznie zajęły oddziały polskie²⁰.

Po II Pokoju Toruńskim w 1466 r. Pomorze Gdańskie wraz z Ziemią Chełmińską – Prusy Królewskie, wcielono do Korony Polskiej. Nowe znalazło się w województwie pomorskim i było siedzibą starostów rezydujących w dawnym zamku krzyżackim²¹. W 1502 r. król Aleksander I Jagiellończyk przekazał w zastaw starostwo Adamowi Jasieńskiemu i jego synom²². W 1528 r. w Nowem był tylko tenutariusz²³. Ok. 1530 r. miasto przeszło w emfiteutyczne posiadanie gdańskiej rodziny von Werden i pozostało w ich posiadaniu do 1650 r.²⁴ W latach 1542-1595 kościół klasztorny zajmowali luteranie²⁵. W 1595 r. starostą był Ernest Weiher, w 1607 r. Mikołaj Werden²⁶. Miasto i klasztor zostało dwukrotnie spłądowane, co miało miejsce w 1626 r. i 1655 r.²⁷ Wg lustracji z 1664 r. niegrodowe starostwo nowskie obejmowało miasto Nowe i wsie Kończyce, Trel, Morgl, Lipienki, Lignowo, Rudno i Gręblin, a ostatnim jego posiadaczem przed rozbiorem Polski był Andrzej Moszczański, wojewoda inowrocławski²⁸. Po II rozbiore Polski całe Prusy Królewskie znalazły się w Królestwie Prus, w obrębie prowincji Prusy Zachodnie ze stolicą w Gdańsku²⁹. Podczas kampanii napoleońskiej 1812 r. w Nowem stacjonowali Francuzi, którzy założyli w kościele bernardyńskim lazaret³⁰. Otwarcie w 1852 r. kolei Laskowice-Gdańsk, przechodzącej ok. 5 km od Nowego, spowodowało rozwój miasta, które poprzednio było w ważnym portem nad Wisłą, ponieważ stąd prowadził główny trakt do Prus Wschodnich³¹. W 1856 r. Nowe miało 292 domy i 3375 mieszkańców, a w 1868 r. 367 domów, 864 budynki i 4,948 mieszkańców³². Wchodziło w skład powiatu świeckiego, w obrębie rejencji kwidzyńskiej, w 1900 r. liczba jego mieszkańców wzrosła do 5,008³³.

Ziemie świecka i nowska powróciły do Polski 25 stycznia 1920 r., kiedy utworzyły wspólny powiat, podobnie jak w okresie zaborów. W latach 30. XX w. liczba mieszkańców utrzymywała się na zbliżonym

¹⁹ J. Heise, op. cit., s. 318; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 217.

²⁰ K. Lietz, op. cit., s. 7; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 217.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ J. Heise, op. cit., s. 318; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 217.

²⁵ K. Kościński, op. cit., s. 10, s. 14.

²⁶ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 217.

²⁷ J. Heise, op. cit., s. 318, przyp. 73; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 218.

²⁸ M. Orłowicz, *Ilustrowany przewodnik po województwie pomorskim*, Lwów-Warszawa 1924, s. 316.

²⁹ A. Czechowski, *Opis ziem zamieszkałych przez Polaków pod względem geograficznym, etnograficznym, historycznym, artystycznym, przemysłowym, handlowym i statystycznym*, t. 1, *Ziemie polskie w Prusach*, Warszawa 1904, s. 278.

³⁰ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 218.

³¹ K. Lietz, op. cit., s. 7.

³² B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 218.

³³ A. Czechowski, op. cit., s. 290, s. 312.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

juw. poziomie, a miasto stało najważniejszym ośrodkiem przemysłu meblarskiego województwa pomorskiego, a także znanym ośrodkiem letniskowo-turystycznym³⁴. Czynnych było ok. 90 warsztatów meblarskich, z których blisko 40 całkowicie zmechanizowanych i zatrudniało w sumie 900 osób³⁵. Nowe posiadało gospodarstwa leśne i rolne, szpital, gazownię, elektrownię, wodociąg, rzeźnię, a także nowoczesną jednostkę straży pożarnej³⁶. Pomyślny rozwój przerwała II Wojna Światowa. Podczas okupacji niemieckiej powiat świecki poniósł bardzo duże straty. Po wojnie miasto zostało odbudowane i rozbudowane.

2.2. FORTYFIKACJE

Nowe lokowano w miejscu o znakomitych warunkach obronnych, na wysokim zachodnim brzegu Wisły. Od stron północnej i wschodniej chroniły je strome zbocza, po stronach południowej i zachodniej szerokie, głębokie parowy, a w narożu północno-zachodnim szeroki rów, zasilany wodą ze źródeł³⁷. Miasto założono na planie nieregularnego czworoboku, zbliżonego do trójkąta wydłużonego w kierunkach północnym i południowym³⁸. Początkowo było otoczone palisadą, którą wzmiankowano w 1336 r.³⁹ Warownia miała istotne znaczenie strategiczne, zapewniając połączenie ziem zakonnych po wschodniej stronie Wisły z obszarami Pomorza, Nowej Marchii oraz Rzeszy, a także kontrolę nad komunikacją wiślaną⁴⁰. Na środku miasta wytyczono czworoboczny rynek z ratuszem oraz głównymi ulicami wybiegającymi prostopadle w jego narożach⁴¹. Naroże północno-wschodnie miasta lokacyjnego zajmował zamek, północno-zachodnie kościół farny, w okolicy południowo-wschodniego wzniesiono kościół i klasztor franciszkański, a poza jego obrębem, na północno-zachód utworzono cmentarz z kaplicą pw. Św. Jerzego⁴².

Fortyfikacje murowane wzniesiono niedługo po lokacji w 1350 r., były wzmiankowane już w 1365 r. oraz w 1375 r.⁴³ Najstarszą spośród budowli systemu obronnego był zamek, powstały z dużym prawdopodobieństwem w miejscu siedziby książąt pomorskich⁴⁴. Dom zakonny miał mury o grubości 1,5m, które

³⁴ K. Lietz, op. cit., s. 11, s. 13.

³⁵ Ibidem, s. 11.

³⁶ K. Lietz, op. cit., s. 12.

³⁷ J. Heise, op. cit., s. 319.

³⁸ Ibidem.

³⁹ T. Chrzanowski, M. Kornecki (red.), *Katalog zabytków sztuki w Polsce: województwo bydgoskie, powiat świecki*, t. 11, z. 15, Warszawa 1970, s. 27; J. Heise, op. cit., s. 320. Wskazaną datę można wiązać z naprawą wcześniejszych umocnień zniszczonych podczas ataku krzyżackiego ok. 1308 r., B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 215-216; R. Wegner, op. cit., s. 99.

⁴⁰ Ibidem, s. 141.

⁴¹ J. Heise, op. cit., s. 319.

⁴² Ibidem.

⁴³ T. Chrzanowski, M. Kornecki, op. cit., s. 27; A. Jankowski (oprac.), *Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne*, 09.2002, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu/Delegatura w Bydgoszczy, nr 3566, pkt 12; C. Steinbrecht, *Die Ordensburgen der Hochmeisterzeit in Preussen: Bau-Aufnahmen und baugeschichtliche Würdigung der noch vorhandenen Burgen und bedeutenderen Burg-Reste des Ordens in Preussen aus der Zeit von 1310 bis zum Ende der Ordens-Herrschaft*, Berlin 1920, s. 13. Wg innych przypuszczeń budowa murów mogła mieć miejsce pomiędzy 1336 r. i 1375 r., A. Jankowski, op. cit., pkt 12; J. Heise, op. cit., s. 320.

⁴⁴ C. Steinbrecht, op. cit., s. 13; R. Wegner, op. cit., s. 143.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

wypełniono gruzem⁴⁵. Posiadał prawdopodobnie 4 wieże – 3 od strony zachodniej i 1 od południowej, a także wieżę główną wzmiankowaną w 1375 r.⁴⁶ W pobliżu, od stron zachodniej i południowej wzniesiono odcinki murów zewnętrznych z fosami, które tworzyły rodzaj przedzamcza i oddzielały zamek od miasta⁴⁷. Mury opasujące miasto poprzedzono fosami od stron zachodniej, południowej i częściowo od strony północnej, która nie była tak dobrze chroniona ze względu na mniej strome zbocza⁴⁸. W pierwszym etapie wzniesiono odcinek murów od strony Wisły – wzdłuż skraju skarpy, gdzie stały na miejscu palisady i łączyły się z systemem obronnym zamku⁴⁹. Następnie zamknięto miasto murami od zachodu i południa oraz przekopano fosę, której część przy odcinku północnym stanowił naturalny, głęboki jar⁵⁰. Południowa i zachodnia linia murów obejmowała nieco większy obszar niż pierwotna palisada⁵¹. Długość odcinka wschodniego wynosiła 826 stóp (259,4 m), północnego – 825 stóp (259,0 m), zachodniego – 1075 stóp (337,6 m), a południowego – 528 stóp (165,8 m)⁵². Pierwotne głębokość i szerokość fos miejskich nie są znane, natomiast wg fragmentów zachowanych w 4. ćw. XIX w. wynosiły one odpowiednio, po stronie południowej – 10 i 70 stóp, a po stronie zachodniej – 12 i 100 stóp⁵³. Grubość murów wahała się od 3 do 4½ do 6 stóp w obrębie fundamentów, natomiast wysokość do 26 stóp⁵⁴. Kurtyny zwieńczono blankami i wzmocniono basztami łupinowymi, rozmieszczonymi w nieregularnych odległościach – od 22 m do 62,8 m⁵⁵. W 1592 r. wzmiankowano 16 baszt, w tym 1 na planie cylindrycznym⁵⁶. Grubości ich murów osiągały 6 stóp, średnia szerokość wynosiła 27 stóp, wysokość od 21 do 34 stóp i były wysunięte średnio 9 stóp przed linię murów⁵⁷. Jedną z baszt w północno-zachodnim odcinku muru – drugą na północ od ob. ul. Gdańskiej, mieściła katownię, natomiast narożnej baszcie południowo-zachodniej⁵⁸. Wejścia do miasta broniły cztery bramy – Grudziądzka (*Graudenzer Thor*) od południa, Wodna (*Wasser Thor*) od północy, Rybacka (*Fischer Thor*) od wschodu i Gdańska (*Danziger Thor*) od zachodu⁵⁹. Osobne furty miał zamek i klasztor, z których druga została wzniesiona później, co określono w przywileju z 1375 r. – łączyła klasztor z sadem⁶⁰. Główne trakty wiodły przez bramy Gdańską oraz Grudziądzką – wyposażone w brony, dębowe,

⁴⁵ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 219; R. Wegner, op. cit., s. 143.

⁴⁶ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 219; R. Wegner, op. cit., s. 103, s. 142.

⁴⁷ C. Steinbrecht, op. cit., s. 13; J. Heise, op. cit., s. 320; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 219; R. Wegner, op. cit., s. 142.

⁴⁸ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 219; R. Wegner, op. cit., s. 144.

⁴⁹ A. Jankowski, op. cit., pkt 12.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Ibidem.

⁵² J. Heise, op. cit., s. 319, przyp. 74; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 220; R. Wegner, op. cit., s. 143.

⁵³ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 220; R. Wegner, op. cit., s. 144.

⁵⁴ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 220; R. Wegner, op. cit., s. 143.

⁵⁵ Ibidem, s. 144.

⁵⁶ Ibidem. Cylindryczna wieża mogła znajdować się w niezachowanym wschodnim lub południowo-wschodnim odcinku murów, A. Jankowski, op. cit., pkt 12.

⁵⁷ B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 220; R. Wegner, op. cit., s. 144.

⁵⁸ A. Jankowski, op. cit., pkt 12.

⁵⁹ T. Chrzanowski, M. Kornecki, op. cit., s. 27; J. Heise, op. cit., s. 319; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 220;

⁶⁰ J. Heise, op. cit., s. 320; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 22.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

zwodzone mosty nad fosą, a pozostałe miały znaczenie drugorzędne⁶¹. W bramie Gdańskiej znajdowała się kaplica pw. Św. Krzyża, wzmiankowana w 1472 r. i zlikwidowana zapewne w 2. poł. XVI w.⁶² Obok bramy znajdowała się wartownia⁶³.

Zamek został zniszczony najpewniej w końcu wojny trzynastoletniej, stoczonej w latach 1454-1466⁶⁴, a budynek główny został później znacząco przekształcony. Po bitwie pod Chojnicami do Nowego przybyła załoga polska licząca ok. 916 konnych. Krzyżacy, którzy w 1456 r. odzyskali miasto, podejmowali stąd najazdy na okoliczne wsie i podróżujących kupców gdańskich⁶⁵. W 1464 r. wójt ławski Ulryk von Kinberg zwracał uwagę wielkiemu mistrzowi na konieczność lepszego ufortyfikowania miasta, ze względu na kluczowe znaczenie strategiczne⁶⁶. O skuteczności obronnej ówczesnych fortyfikacji świadczy długotrwała, niemal półroczna obrona miasta przed oblężeniem wojsk polskich⁶⁷. Mury i baszty przetrwały w dobrym stanie aż do lat 20. XVII w. Potem niemodyfikowany system obwarowań okazał się nieskuteczny podczas wojen szwedzkich, kiedy Nowe dwukrotnie zostało zdobyte i splądrowane, a same mury uległy znacznemu zniszczeniu⁶⁸. W 1784 r. podczas prac budowlanych związanych z adaptacją zamku na zbór ewangelicki rozebrano dużą część odcinka wschodniego – pomiędzy zamkiem i klasztorem⁶⁹. W 1. poł. XIX w. niwelowano stopniowo fosy, pozostawiając jedynie fragmenty w północno-zachodniej części miasta, a w części południowo-zachodniej w ich miejscu założono skwery i ogrody⁷⁰. Ok. 2. poł. XIX w. część murów została rozebrana, bramy w 1870 r.⁷¹ Znaczne fragmenty murów zachowały się w północnej i zachodniej części miasta wraz z pozostałościami baszt – pięcioma na odcinku zachodnim i trzema w północnym narożu obwodu⁷². W bezpośrednim sąsiedztwie częściowo rozebranych murów zaczęto wznosić budynki mieszkalne i gospodarcze, niektóre stawiano na zrębach baszt⁷³. W latach 1910-1912 dokonano naprawy i zabezpieczono zachowane fragmenty murów⁷⁴. W okresie międzywojennym nie podejmowano już żadnych prac konserwatorskich, a w 1924 r. Magistrat Nowego określił mury miejskie jako „pozbawione wartości architektonicznej”⁷⁵.

⁶¹ J. Heise, op. cit., s. 320.

⁶² A. Jankowski, op. cit., pkt 12.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ R. Wegner, op. cit., s. 103.

⁶⁵ A. Jankowski, op. cit., pkt 12.; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 217.

⁶⁶ C. Steinbrecht, op. cit., s. 13; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 214-215; R. Wegner, op. cit., II s. 142.

⁶⁷ A. Jankowski, op. cit., pkt 12; B. Chlebowski, W. Walewski, op. cit., s. 217.

⁶⁸ A. Jankowski, op. cit., pkt 12.

⁶⁹ Ibidem; C. Steinbrecht, op. cit., s. 14; J. Heise, op. cit., s. 319; R. Wegner, op. cit., s. 142-143.

⁷⁰ A. Jankowski, op. cit., pkt 12; T. Chrzanowski, M. Kornecki, op. cit., s. 27.

⁷¹ Ibidem.

⁷² Ibidem.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ Ibidem.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

Badania zachowanych fragmentów fortyfikacji podjęto na pocz. 2.pół. lat 70. XX w.⁷⁶ Następnie przeprowadzono pewne prace naprawcze, jak i rozbiórkowe – w 1975 r. konserwacja fragmentu muru w okolicy ul. Gdańskiej, wykonawca PPKZ w Toruniu; w latach 1980-1983 remont baszty, tzw. „Katowni”, wykonawca jw.; w 1987 r. rozebranie budynku po południowej stronie ul. Gdańskiej; w 1988 r. rekonstrukcja fragmentu muru bezpośrednio przy południowej pierzei ul. Gdańskiej, przy ul. Pod Murami; w 1995 r. konserwacja muru na północ od ul. Gdańskiej, od strony przedmurza⁷⁷. Kolejne działania podjęto dopiero w początku XXI w., kiedy historyczne struktury murowe, podobnie jak i naprawione wcześniej i zrekonstruowane fragmenty uległy już znaczącym zniszczeniom. Począwszy od 2016 r. przygotowano projekty i rozpoczęto prace konserwatorskie kolejnych fragmentów wschodniego odcinka murów usytuowanych wzdłuż ul. Przykop.

BIBLIOGRAFIA

Chlebowski B., Walewski W. (red.), *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 7, Warszawa 1886, [hasło: Nowe], s. 214-221.

Chrzanowski T., Kornecki M. (red.), *Katalog zabytków sztuki w Polsce: województwo bydgoskie, powiat świecki*, t. 11, z. 15, Warszawa 1970.

Czechowski A., *Opis ziem zamieszkałych przez Polaków pod względem geograficznym, etnograficznym, historycznym, artystycznym, przemysłowym, handlowym i statystycznym*, t. 1, *Ziemie polskie w Prusach*, Warszawa 1904.

Heise J., *Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Westpreussen*, H. 4, Danzig 1887.

Jasiński K., *Dzieje ziem świeckiej i nowskiej od schyłku XII w. do 1309 r.*, [w:] Idem (red.), *Dzieje Świecia nad Wisłą i jego regionu*, t. 1, Warszawa-Poznań-Toruń 1979.

Kościński K., *Franciszkanie i Bernardyni w Nowem nad Wisłą: przyczynki do historii południowego Pomorza*, Poznań 1906.

Lietz K., *Nowe nad Wisłą i okolice od najdawniejszych czasów do dzisiaj ze szczególnym uwzględnieniem pracy niepodległościowej*, Grudziądz 1937.

Orłowicz M., *Ilustrowany przewodnik po województwie pomorskim*, Lwów-Warszawa 1924.

Steinbrecht C., *Die Ordensburgen der Hochmeisterzeit in Preussen: Bau-Aufnahmen und baugeschichtliche Würdigung der noch vorhandenen Burgen und bedeutenderen Burg-Reste des Ordens in Preussen aus der Zeit von 1310 bis zum Ende der Ordens-Herrschaft*, Berlin 1920.

Wegner R., *Ein Pommersches Herzogthum und eine Deutsche Ordens-Komthurei*, Bd. 1, Th. 1-2, Posen 1872.

ŹRÓDŁA NIEPUBLIKOWANE

Jankowski A. (oprac.), *Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego*, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne, 09.2002, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu/Delegatura w Bydgoszczy (WUOZ-T/B), nr 3566.

Sulek J. (oprac.), *Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego*, tzw. „zielona”, Nowe: Mury miejskie – strona południowa od ul. Gdańskiej – baszty 1-6, 09.1967, WUOZ-T/B, nr 1.

⁷⁶ Prace badawcze przeprowadził Ireneusz Sławiński, spr. Ibidem, pkt 13, tam wykaz stosownych dokumentacji.

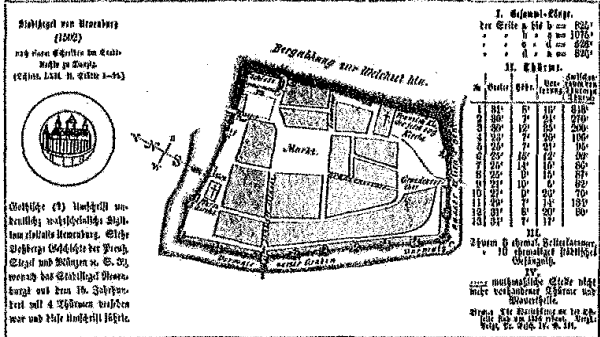
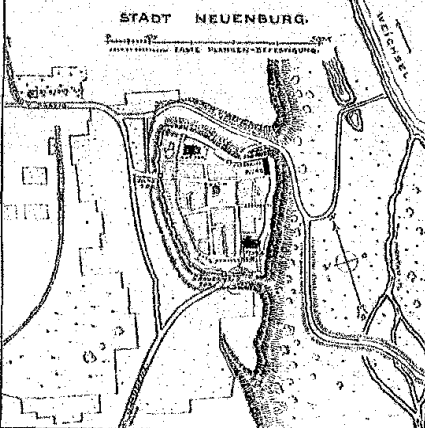
⁷⁷ Ibidem, pkt 18.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

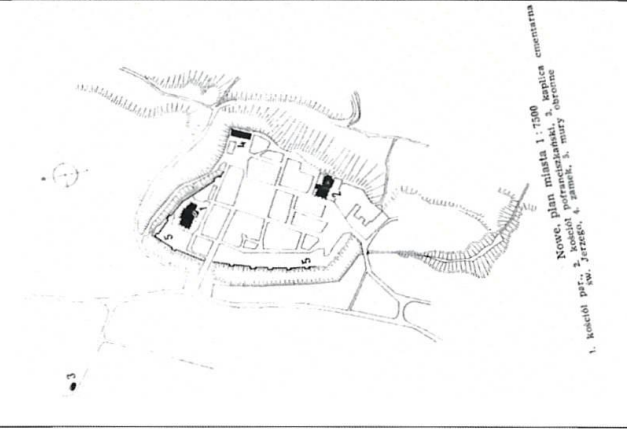
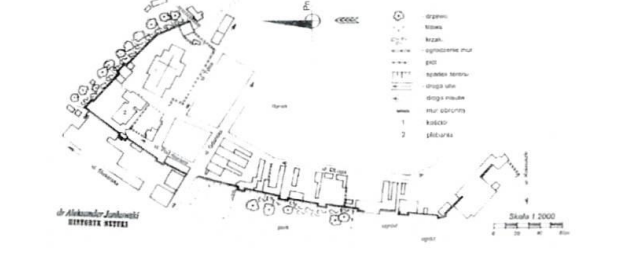
Sulek J. (oprac.), Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, tzw. „zielona”, Nowe: Mury miejskie – strona północna od ul. Gdańskiej – baszty 7-9, 09.1967, WUOZ-T/B, nr - brak.

KARTOGRAFIA

 <p>Danzig Stadt von Danzig (1869) nach einer Aufnahme von G. Wegner (Verlag: Leipzig, H. Neumann, 1869)</p> <p>Stadt von Danzig (1869) nach einer Aufnahme von G. Wegner (Verlag: Leipzig, H. Neumann, 1869)</p> <p>Danzig Stadt von Danzig (1869) nach einer Aufnahme von G. Wegner (Verlag: Leipzig, H. Neumann, 1869)</p>	<p>1. Nowe; plan miasta (1869).</p> <p>Źródło: R. Wegner R., <i>Ein Pommersches Herzogthum und eine Deutsche Ordens-Komthurei</i>, Bd. 1, Th. 1-2, Posen 1872, s. 1-2, s. 143.</p> <p>Autor: -</p> <p>Uwagi: -</p>
 <p>STETTIN Stadt von Stettin (1869) nach einer Aufnahme von G. Wegner (Verlag: Leipzig, H. Neumann, 1869)</p> <p>STETTIN Stadt von Stettin (1869) nach einer Aufnahme von G. Wegner (Verlag: Leipzig, H. Neumann, 1869)</p> <p>STETTIN Stadt von Stettin (1869) nach einer Aufnahme von G. Wegner (Verlag: Leipzig, H. Neumann, 1869)</p>	<p>2. Nowe; plan miasta i zamku z rekonstrukcją obwarowań średniowiecznych.</p> <p>Źródło: C. Steinbrecht, <i>Die Ordensburgen der Hochmeisterzeit in Preussen: Bau-Aufnahmen und baugeschichtliche Würdigung der noch vorhandenen Burgen und bedeutenderen Burg-Reste des Ordens in Preussen aus der Zeit von 1310 bis zum Ende der Ordens-Herrschaft</i>, Berlin 1920, s. 13, Abb. 23.</p> <p>Autor: C. Steinbrecht.</p> <p>Uwagi: -</p>

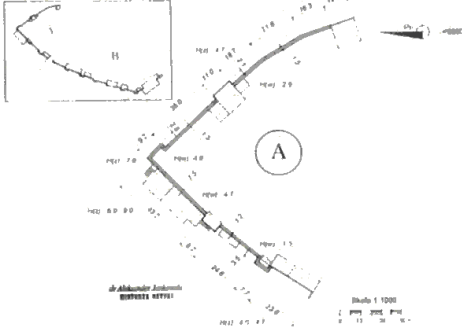
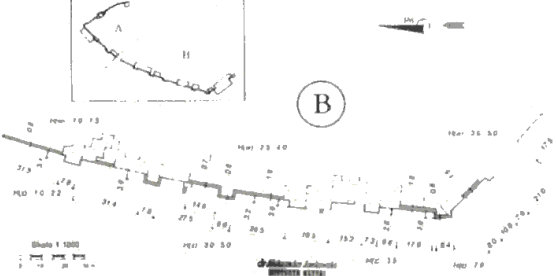
PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małackiego 13 m 4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

	<p>3. Nowe; fragment niemieckiej mapy topograficznej <i>Messtischblatt</i>; Neuenburg, No. 986 (1909).</p> <p>Źródło: Mapster, http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/2378_Neuenburg_1909.jpg (dostęp: 11.01.2024).</p> <p>Autor: -</p> <p>Uwagi: -</p>
	<p>4. Nowe; plan miasta (1970).</p> <p>Źródło: T. Chrzanowski, M. Kornecki (red.), <i>Katalog zabytków sztuki w Polsce: województwo bydgoskie, powiat świecki</i>, t. 11, z. 15, Warszawa 1970, s. 19.</p> <p>Autor: -</p> <p>Uwagi: -</p>
	<p>5. Nowe; plan sytuacyjny murów obronnych (1975).</p> <p>Źródło: A. Jankowski (oprac.), <i>Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne</i>, 09.2002, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu/Delegatura w Bydgoszczy (WUOZ-T/B), nr 3566, zał. 4.</p> <p>Autor: I. Sławiński.</p> <p>Uwagi: relikty odcinka zachodniego, fragmenty odcinków północnego i południowego.</p>

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH POŁNOČNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W
Opracowanie: inż. SŁAWOJA DZIUBA /Z/FCK/ Katarzyna Polak, inż. A. Moleckiego i inż. I. Sławiński TORUŃ 2024

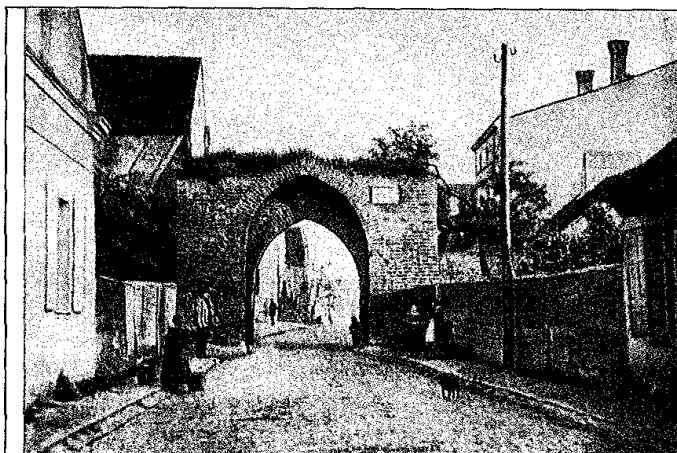
	<p>6. Nowe; plan sytuacyjny murów obronnych – rzut „A” (1975).</p> <p>Źródło: A. Jankowski (oprac.), <i>Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne</i>, 09.2002, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu/Delegatura w Bydgoszczy (WUOZ-T/B), nr 3566, zał. 4, cd.</p> <p>Autor: I. Sławiński.</p> <p>Uwagi: relikty północnej części odcinka zachodniego (objęte opracowaniem) i zachodniej część odcinka północnego.</p>
	<p>7. Nowe; plan sytuacyjny murów obronnych – rzut „B” (1975).</p> <p>Źródło: A. Jankowski (oprac.), <i>Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne</i>, 09.2002, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Toruniu/Delegatura w Bydgoszczy (WUOZ-T/B), nr 3566, zał. 5.</p> <p>Autor: I. Sławiński.</p> <p>Uwagi: relikty części południowej odcinka zachodniego i skraj zachodni odcinka południowego.</p>

IKONOGRAFIA

	<p>1. Nowe; panorama miasta – widok od strony Wisły (XIX w.).</p> <p>Źródło: F. Brandstätter, <i>Die Weichsel. Historisch, topographisch, malerisch unter Mitwirkung einer Anzahl von kundigen Männern beschrieben</i>, Marienwerder 1855.</p> <p>Autor: -</p> <p>Uwagi: -</p>
--	--

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

2. Nowe; Brama Gdańska – widok od strony zewnętrznej (ok. 1870).

Źródło: C. Steinbrecht, *Die Ordensburgen der Hochmeisterzeit in Preussen: Bau-Aufnahmen und baugeschichtliche Würdigung der noch vorhandenen Burgen und bedeutenderen Burg-Reste des Ordens in Preussen aus der Zeit von 1310 bis zum Ende der Ordens-Herrschaft*, Berlin 1920, s. 13, Abb. 24.

Autor: -

Uwagi: obiekt nieistniejący.

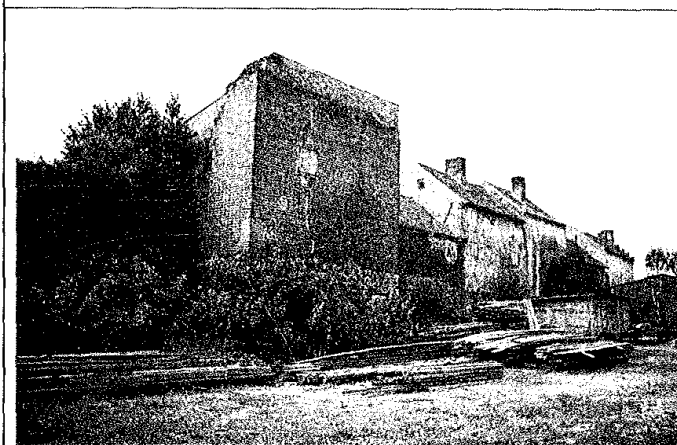

3. Nowe; Brama Grudziądzka – widok od strony zewnętrznej (ok. 1870).

Źródło: C. Steinbrecht, *Die Ordensburgen der Hochmeisterzeit in Preussen: Bau-Aufnahmen und baugeschichtliche Würdigung der noch vorhandenen Burgen und bedeutenderen Burg-Reste des Ordens in Preussen aus der Zeit von 1310 bis zum Ende der Ordens-Herrschaft*, Berlin 1920, s. 13, Abb. 25.

Autor: -

Uwagi: obiekt nieistniejący.

5. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, część północna z basztą pośrednią, północną – widok od strony zewnętrznej (1936).

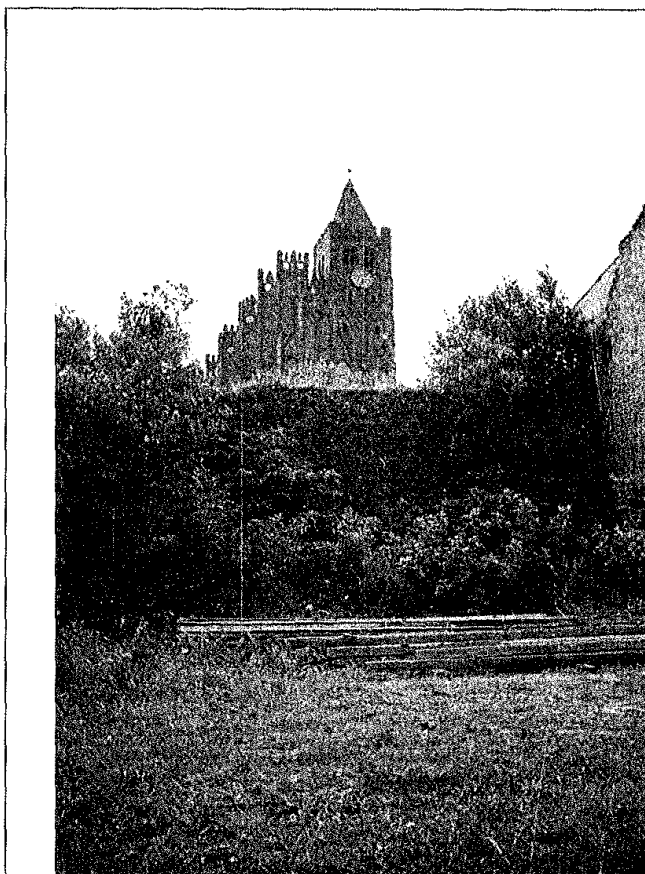
Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 3/131/0/-/274, nr 25; <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/skan/-/skan/9a1ed132c9c9342c9a35ee266b5bf6e8f2d56afcb344a6aa474f4ad7024bdf0f> (dostęp: 09.01.2024).

Autor: H. Poddębski.

Uwagi: obiekt zachowany, objęty zakresem opracowania.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

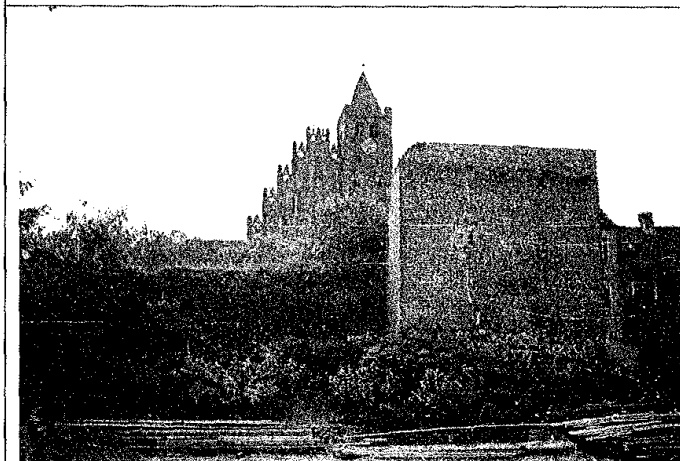
PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

6. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, część północna, pomiędzy basztami narożną i pośrednią, północną – widok od strony zewnętrznej (1936).

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 3/131/0/-/274, nr 26; <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/skan/-/skan/ada03825fe466af9f6f746854fb190f12a2d8dce653bf761e4f16733e9b430da> (dostęp: 09.01.2024).
Autor: H. Poddebski.

Uwagi: obiekt zachowany, objęty zakresem opracowania.

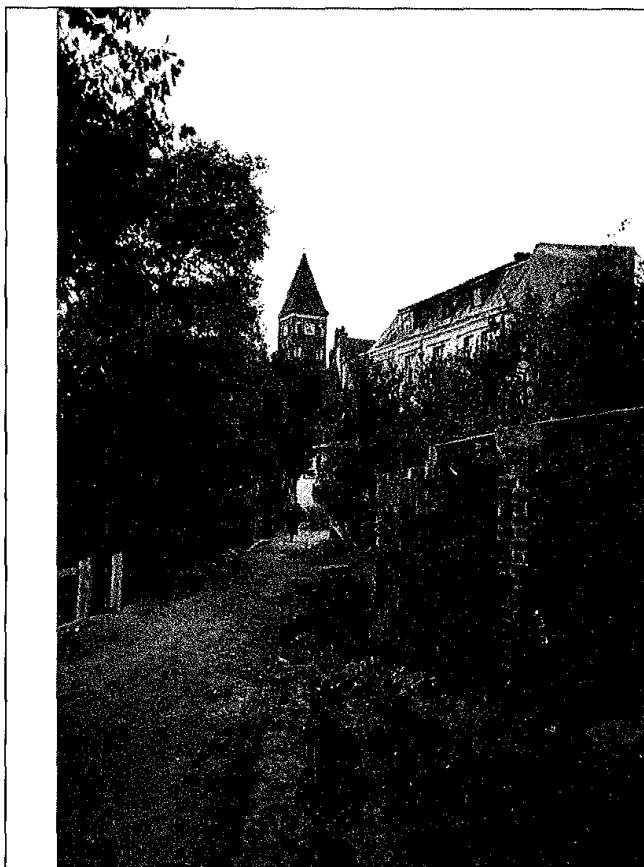
7. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, część północna z basztą pośrednią, północną – widok od strony zewnętrznej (1936).

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 3/131/0/-/274, nr 27; <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/skan/-/skan/d1f5e549fe3d8750c196fa6f2698619b3af9c80b5097257559fa48427ac68d46> (dostęp: 09.01.2024).
Autor: H. Poddebski.

Uwagi: obiekty zachowane, objęte zakresem opracowania.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

8. Nowe; południowy odcinek murów obronnych, część wschodnia – widok od strony zewnętrznej (1936).

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 3/131/0/-/274, nr 39; <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/skan/-/skan/4bcd6f8c6b42165c38c12162be0e3fbd03814ef19bc2c6313b2b7376c22a86ab> (dostęp: 09.01.2024).
Autor: H. Poddębski.

Uwagi: -

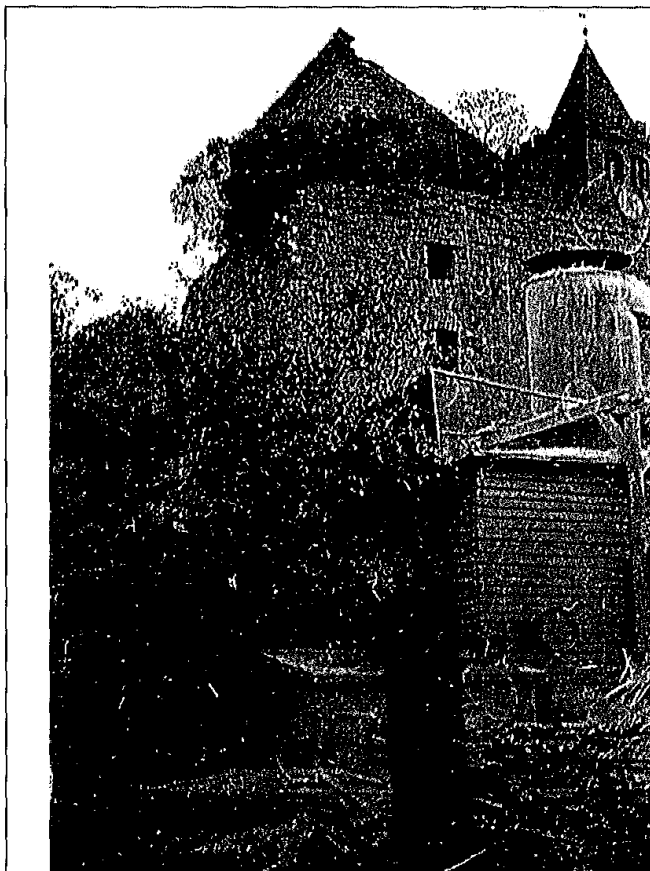
9. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, skraj północny z basztą narożną – widok od strony zewnętrznej (1967).

Źródło: J. Sulek (oprac.), *Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego*, tzw. „zielona”, Nowe: *Mury miejskie – strona północna od ul. Gdańskiej – baszty 7-9 (baszta nr 8)*, 09.1967, WUOZ-T/B, nr brak.
Autor: -

Uwagi: obiekt zachowany, objęty zakresem opracowania.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

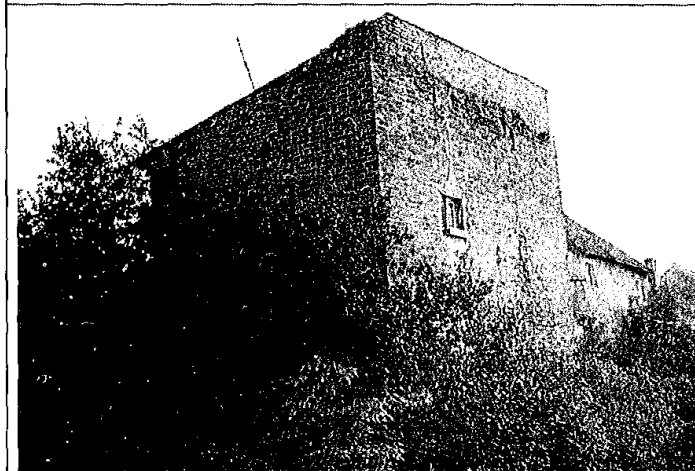
PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

10. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, skraj północny z basztą narożną – widok od strony zewnętrznej (1967).

Źródło: J. Sulek (oprac.), *Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego*, tzw. „zielona”, Nowe: Mury miejskie – strona północna od ul. Gdańskiej – baszty 7-9 (baszta nr 8), 09.1967, WUOZ-T/B, nr brak.
Autor: -

Uwagi: obiekt zachowany, objęty zakresem opracowania.

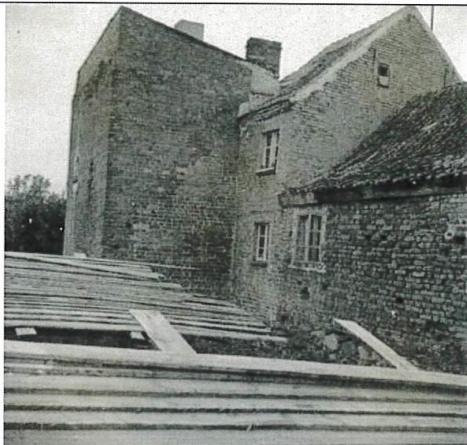
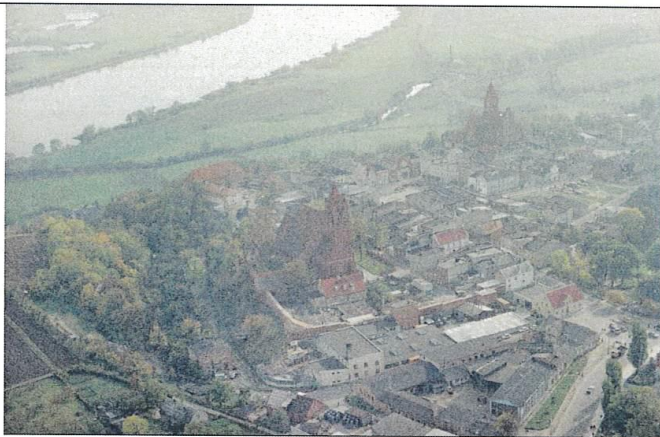

11. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, część północna z basztą pośrednią, północną – widok od strony zewnętrznej (1967).

Źródło: J. Sulek (oprac.), *Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego*, tzw. „zielona”, Nowe: Mury miejskie – strona północna od ul. Gdańskiej – baszty 7-9 (baszta nr 7), 09.1967, WUOZ-T/B, nr brak.
Autor: -

Uwagi: obiekt zachowany, objęty zakresem opracowania.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

	<p>12. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, część północna z basztą pośrednią, północną – widok od strony zewnętrznej (1967).</p> <p>Źródło: J. Sulek (oprac.), <i>Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego</i>, tzw. „zielona”, Nowe: Mury miejskie – strona północna od ul. Gdańskiej – baszty 7-9 (baszta nr 7), 09.1967, WUOZ-T/B, nr brak. Autor: -</p> <p>Uwagi: obiekt zachowany, objęty zakresem opracowania.</p>
	<p>13. Nowe; widok ogólny od strony północno-wschodniej (1990).</p> <p>Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, sygn. 3/53/0/7/433; https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/skan/-/skan/1de509b5dc3aed62d84922daa38bfea9b56f5a036cf7df4a9e6c4bea52b729b3 (dostęp: 09.01.2024). Autor: -</p> <p>Uwagi: północna część kompleksu murów obronnych.</p>
	<p>14. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, część północna z basztą narożną – widok od wewnętrznej (2002).</p> <p>Źródło: A. Jankowski (oprac.), <i>Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego</i>, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne, 09.2002, WUOZ-T/B, nr 3566. Autor: A. Jankowski.</p> <p>Uwagi: elementy objęte zakresem opracowania.</p>

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

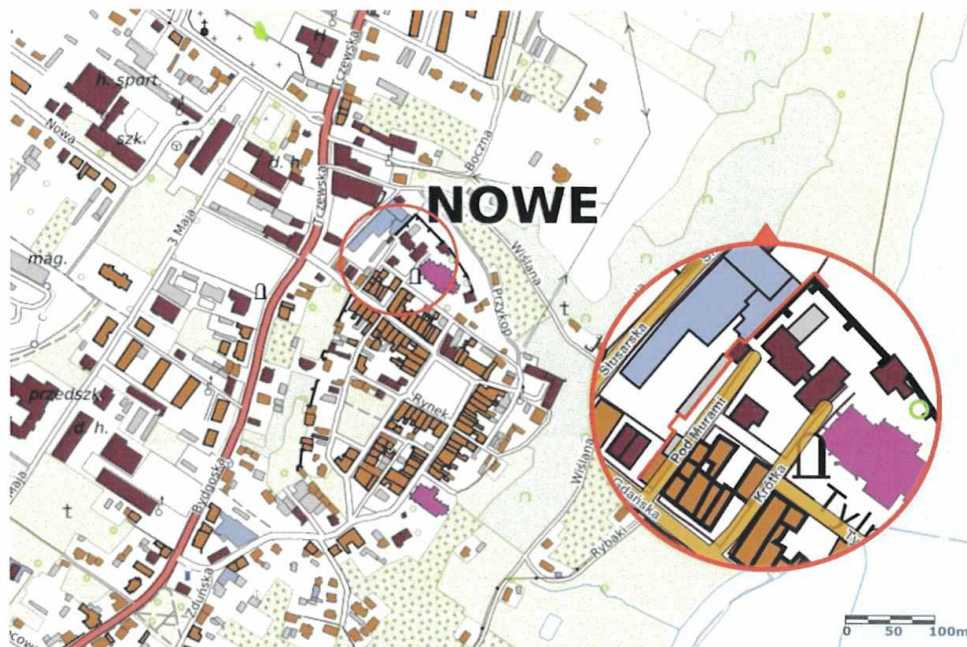
	<p>15. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, część północna z basztą pośrednią, północną – widok od strony wewnętrznej (2002).</p> <p>Źródło: A. Jankowski (oprac.), <i>Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne, 09.2002, WUOZ-T/B, nr 3566.</i> Autor: A. Jankowski.</p> <p>Uwagi: elementy objęte zakresem opracowania.</p>
	<p>16. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, część północna pomiędzy basztami pośrednimi północną i południową – widok od strony wewnętrznej (2002).</p> <p>Źródło: A. Jankowski (oprac.), <i>Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne, 09.2002, WUOZ-T/B, nr 3566.</i> Autor: A. Jankowski.</p> <p>Uwagi: elementy objęte zakresem opracowania.</p>
	<p>17. Nowe; zachodni odcinek murów obronnych, część północna z basztą pośrednią południową – widok od strony wewnętrznej (2002).</p> <p>Źródło: A. Jankowski (oprac.), <i>Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne, 09.2002, WUOZ-T/B, nr 3566.</i> Autor: A. Jankowski.</p> <p>Uwagi: elementy objęte zakresem opracowania.</p>

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Mateckiego 13 m.4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

2. OPIS FORMALNY OBIEKTU⁷⁸

2.1. LOKALIZACJA

Nowe, śródmieście; fragment cyfrowej mapy topograficznej, źródło: Geoportal Krajowy, https://mapy.geoportal.gov.pl/imap/lmgp_2.html (dostęp: 03.01.2024).

Kompleks reliktyw średniowiecznych fortyfikacji miejskich w Nowem stanowią trzy odcinki murów i baszt – północny, południowy i zachodni. Odcinek zachodni usytuowany jest w ścisłym centrum miasta, na skraju historycznego zespołu staromiejskiego i podzielony na dwie części ulicą Gdańską⁷⁹. Część północna – „A” zawiera się pomiędzy ul. Gdańską i skrzyżowaniem ul. Wiślanej z ul. Przykop; przebiega wzdłuż, po stronie wschodniej ul. Ślusarskiej i fragmentarycznie po stronie zachodniej ulicą Pod Murami, dalej wzdłuż przylegającego bezpośrednio wydłużonego placu parkingowego i wąskiego traktu pieszego. Bezpośrednie przyległości stanowią zabudowania mieszkano-gospodarcze i przemysłowe, na skraju północnym po stronie wschodniej – staromiejskiej plebania i kościół parafii pw. Św. Mateusza.

⁷⁸ Dotyczy elementów stanowiących przedmiot opracowania.

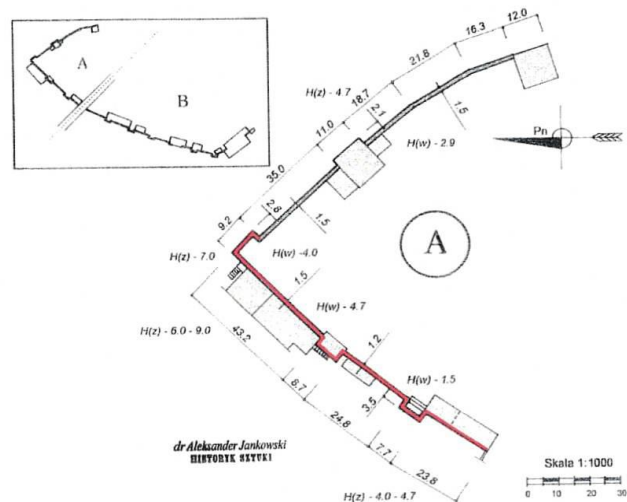
⁷⁹ W miejscu nieistniejącej Bramy Gdańskiej – *Ikonografia*, s. 14, nr 2.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

2.2. RZUT I BRYŁA

Mur rozciągnięty na osi północny-zachód – południowy-zachód, o nieznacznie zakrzywionym narysie; z trzema prostokątnymi, wyrzalizowanymi basztami łupinowymi, narożną – północną oraz pośrednimi – środkową i południową, z których pierwsza zabudowana; zakończony wydłużonym prostokątnym budynkiem.

Nowe; fragment północny odcinka zachodniego relikwów murów obronnych – rzut przyziemia, [za:] Źródło: A. Jankowski (oprac.), Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego, tzw. „biała”, Nowe: Mury obronne, 09.2002, WUOZ-T/B, nr 3566.

Bryła muru rozczłonkowana, niekompletna i silnie zniekształcona poprzez przebudowy lub przylegające zabudowania; wydłużona (jw.). Segmenty baszt ujęte odcinkami muru kurtynowego. Baszta środkowa występująca w kierunku zachodnim, III- kondygnacyjna, o prostopadłościennym, pionowym bryle. Budynek południowy II- kondygnacyjny, o podobnej wysokości i prostopadłościennym, horyzontalnym bryle. Pozostałe baszty II- kondygnacyjne, zdecydowanie niższe od ww. segmentów. Baszta południowa występująca w kierunku zachodnim; baszta narożna w kierunku północnym. Odcinki kurtyny I- kondygnacyjne, o zbliżonych wysokościach i nierównych, uskokowych koronach. Baszty środkowa i narożna nakryte dachami pulpitowymi; budynek południowy dachem 2- spadowym; mury baszty południowej i uskoki na koronach kurtyn niskimi, 2- spadowymi nakrywkami.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań - TORUŃ 2024

2.3 BUDOWA TECHNOLOGICZNA⁸⁰

2.3.1. FUNDAMENTY I MURY

Kurtyny i baszty posadowiono na fundamentach kamiennych⁸¹. Nadziemne partie muru wsparto na podobnych, wysokich cokołach wzniesionych z głazów narzutowych w układzie warstwowym, pomiędzy którymi osadzono mniejsze otoczaki, okrzeski bądź fragmenty ceramiki budowlanej, dla wyrównania i stabilizacji warstw. Budulec spojono tradycyjną zaprawą wapienną. Spoinowania partii cokołowych starannie wypełniono i wyrównano – zlicowano. Wyższe partie muru wzniesiono w technice 3-warstwowej. Rdzeń wypełniono głazami i gruzem ceramicznym, które zalano zaprawą wapienno-glinianą. Lico wymurowano z cegły ceramicznej, formowanej ręcznie, w układzie gotyckim, z incydentalnym – rozproszonym zastosowaniem zendrówki. Budulec spojono zaprawą wapienną, analogiczną jak w partiach cokołowych. Spoinowania kształtowano na bieżąco podczas budowy, poprzez wyciśnięcie nadmiaru zaprawy w trakcie układania kolejnej warstwy cegieł, dociśnięcie górnej krawędzi i podcięcie dolnej, uzyskując profil zbliżony do trójkątnego.

2.3.2. ELEWACJE

Elewacje pozostawiono nieotynkowane; cokoły kamienne, wyższe partie ceglane – wątki jw.

2.3.5. OTWORY ELEWACYJNE

2.3.5.1. OTWORY DRZWIOWE

- brak/nie zachowane -

2.3.5.2. OTWORY OKIENNE

Baszty wyposażono w trzy typy otworów strzelniczych. Otwory większe, w dwóch zbliżonych wariantach – przesklepione odcinkowo bądź półkoliście, o ceramicznych, prostych ościeżach, po stronie wnętrza w większych wnękach przesklepionych półkoliście. Niewielkie prostokątne otwory szczelinowe, po stronie wnętrza we wnękach przesklepionych podobnie.

2.3.6. STOLARKA ELEWACYJNA

2.3.6.1. STOLARKA DRZWIOWA

- nie dotyczy -

2.3.6.2. STOLARKA OKIENNA

- nie dotyczy -

2.3.7. ELEMENTY METALOWE

W licu ceglany lokalnie kotwy żelazne, o prostych blokach – tzw. „uchate”.

⁸⁰ Dotyczy wyłącznie zachowanych struktur i elementów historycznych. Pozostałe, związane z ahistorycznymi przekształceniami – remonty, doraźne naprawy, rekonstrukcje i prace konserwatorskie wskazano w kolejnym rozdziale opracowania.

⁸¹ Szczegółów konstrukcji nie sprawdzano.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

2.4. KOMPOZYCJA ARCHITEKTONICZNA

2.4.1. STRONA ZEWNĘTRZNA

Strona zewnętrzna muru od ryzalitu baszty narożnej do budynku południowego – nieregularna i rozczłonkowana, III/II/I- kondygnacyjna, o zróżnicowanych wysokościach w obrębie poszczególnych segmentów – 6- segmentowa, wieloosiowa, niesymetryczna.

1) baszta północna – narożna 3- boczna, II- kondygnacyjna. Elewacja frontowa – zachodnia; od południa zlicowana z elewacją odcinka muru kurtynowego; 2- osiowa, niesymetryczna; niski południowy fragment przesłonięty tarasem przyległego budynku; w kondygnacji I wsparta na wysokim kamiennym cokole, wyżej ceglana; na osi północnej otwór okienny zamknięty odcinkowo (ob. zaślepiony); w kondygnacji II dwa prostokątne otwory okienne (ob. zamurowane); całość zamknięta krawędzią nakrywy. Elewacja boczna – północna występująca; 2- osiowa, niesymetryczna; w kondygnacji I wsparta na kamiennym cokole jw., wyżej ceglana; w kondygnacji II dwa niewielkie, prostokątne otwory okienne; całość zamknięta jw. Elewacja boczna – wschodnia /; od wschodu styčna prostopadle z murem kurtynowym; 1- osiowa, symetryczna; w kondygnacji I wsparta na cokole kamiennym jw., wyżej ceglana, gładka; w kondygnacji II gładka; całość zamknięta jw.

2) odcinek kurtyny północnej I- kondygnacyjny. Elewacja frontowa – zachodnia; od północy zlicowana z basztą narożną, od południa styčna prostopadle z basztą środkową; przesłonięta w większej części przyległym budynkiem; wsparta na wysokim cokole kamiennym, wyżej ceglana, gładka; korona nierówna, zstępująca uskokowo w stronę południową; stopnie zakończone krawędziami nakryw.

3) baszta środkowa – pośrednia 4- boczna, III- kondygnacyjna. Elewacja frontowa – zachodnia; mocno występująca; 4- osiowa, symetryczna; w kondygnacji I wsparta na wysokim kamiennym cokole kamiennym; wyżej ceglana, gładka; w kondygnacji II dwa niewielkie prostokątne otwory okienne /; w kondygnacji III dwa analogiczne otwory, przesunięte nieco ku środkowi; całość zamknięta poziomą krawędzią dachu. Elewacje boczne – północna i południowa; 2- dzielne, 2- osiowe, niesymetryczne, styčne prostopadle z odcinkami murów kurtynowych; przesłonięta w dużej części przyległymi budynkami; w kondygnacji I podzielone dobiegającymi odcinkami murów (jw.); w części zachodniej wsparte na cokole kamiennym (jw.), powyżej ceglane; w części wschodniej cofnięte, opatrzone strzępiami występującymi; w kondygnacjach II-III, w części zachodniej pojedyncze otwory okienne (jw.); część wschodnia cofnięta, opatrzona strzępiami (jw.); całość zamknięta skośną krawędzią dachu. Elewacja tylna – spr. niżej, pkt 2.4.2./4.

4) odcinek kurtyny środkowej I- kondygnacyjny. Elewacja frontowa – zachodnia; styčna prostopadle z basztą środkową i basztą południową; przesłonięta w dużej części przyległymi budynkami i otwartą wiatą; ukształtowana i zakończona podobnie jak odcinek północny (2), za wyjątkiem strefy cokołowej, która poprzedzona niskim występnym tynkowanego muru, zakończonego wydatną odsadzką.

5) baszta południowa – pośrednia 3- boczna, I- kondygnacyjna. Elewacja frontowa – zachodnia; 1-

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

osiowa, symetryczna;/ w kondygnacji I wsparta na wysokim cokole kamiennym, wyżej ceglana, gładka
;/ w kondygnacji II gładka;/ całość zakończona krawędzią nakrywy. Elewacje boczne – północna i południowa styczne prostopadle z odcinkami murów kurtynowych; ukształtowane i zakończone jak elewacja frontowa.

6) odcinek kurtyny południowej I/II- kondygnacyjny. Elewacja frontowa – zachodnia; od północy styczna prostopadle z basztą południową (5); od południa zespolona z sąsiednim budynkiem; w krótszej części północnej ukształtowana i zakończona podobnie jak poprzednie odcinki (2 i 4); w części południowej ograniczona przede wszystkim do cokołu kamiennego, wspierającego elewację tylną budynku, tynkowaną, II- kondygnacyjną, 3- osiową, niesymetryczną, gdzie;/ w kondygnacji I na osiach zewnętrznych kwadratowe otwory okienne;/ w kondygnacji II na osiach północnej i środkowej otwory analogiczne jw./; całość zakończona uproszczonym uskokowym gzymsem.

2.4.2. STRONA WEWNĘTRZNA

Strona wewnętrzna muru od budynku południowego do wnętrza baszty narożnej – nieregularna i rozczłonkowana, III/II/I- kondygnacyjna, o zróżnicowanych wysokościach w obrębie poszczególnych segmentach – 6- segmentowa⁸², wieloosiowa, niesymetryczna.

1) odcinek kurtyny południowej I - kondygnacyjny. Elewacja tylna – wschodnia; od północy styczna prostopadle z basztą południową; przesłonięta w całości budynkiem mieszkalnym (jw.) i przyległym garażem;

2) baszta południowa – pośrednia od południa i północy styczna z odcinkami muru kurtynowego. Wnętrze baszty niedostępne – wejście zabezpieczone z powodu złego stanu technicznego obiektu.

3) odcinek kurtyny środkowej I- kondygnacyjny. Elewacja tylna – wschodnia; styczna prostopadle basztą południową, od północy z basztą środkową; w części południowej przesłonięta zamkniętą wiatą śmietnikową;/ ceglana, gładka;/ korona wyrównana, zakończona krawędzią nakrywy.

4) baszta środkowa – pośrednia 4- boczna, III- kondygnacyjna. Elewacja tylna – wschodnia; 4- osiowa, 3- dzielna, za wyjątkiem kondygnacji I symetryczna;/ część środkowa o artykulacji imitującej konstrukcję szkieletową, z jasnymi fachami; flankowana występującymi pasami ceglanymi;/ w kondygnacji I na osi południowej prostokątny otwór drzwiowy; na osi północnej kwadratowy otwór okienny;/ w kondygnacji II dwa kwadratowe otwory okienne;/ w kondygnacji II dwa prostokątne, leżące otwory okienne;/ całość zamknięta okapem dachu. Elewacje boczne – jak w pkt 2.4.1./3).

5) odcinek kurtyny północnej I- kondygnacyjny. Elewacja tylna – zachodnia; od południa styczna prostopadle z basztą środkową, od północy zlicowana z basztą narożną;/ ceglana, gładka;/ korona nierówna, zstępująca uskokowo w stronę południową; stopnie zakończone krawędziami nakryw.

⁸² Ilość segmentów jw., kolejność odwrócona.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

6) baszta północna – narożna wewnątrz 3- boczne, II- kondygnacyjne; ob. zabudowane II- kondygnacyjną, otwartą wiatą. Ściana tylna – wschodnia; od południa zlicowana z elewacją odcinka muru kurtynowego; 2- osiowa, niesymetryczna; ceglana; w kondygnacji I, na osi północnej, w okolicy narożnika otwór okienny zamknięty odcinkowo; w kondygnacji II dwa otwory okienne zamknięte odcinkowo (ob. zamurowane), w obszernych wnękach przeskleplonych odcinkowo; całość zamknięta krawędzią nakrywy. Ściana boczna – północna 2- osiowa, niesymetryczna; ceglana; w kondygnacji I gładka; w kondygnacji II dwa niewielkie prostokątne otwory okienne we wnękach zamkniętych odcinkowo, które w obszernych wnękach zamkniętych odcinkowo. Ściana boczna – wschodnia; 1- osiowa, symetryczna; ceglana, gładka.

3. OPIS STANU ZACHOWANIA

Wygląd poszczególnych segmentów przedmiotowego muru jest znacząco zróżnicowany, zarówno pod względem kondycji technicznej, jak i zakresu zaistniałych przekształceń, stanowiących o zawartości historycznej substancji zabytkowej, podobnie autentyczności dawnej formy, układu i ogólnej kompozycji architektonicznej. Zasadniczy wpływ na obecny stan techniczny i kształt obiektu miał rozwój uzbrojenia, związane z tym zmiany systemów obronnych i wynikający z tego zrozumiały brak troski o obiekty budowlane, które nie pełniły już funkcji użytkowej. Na zły stan zachowania wpływ miały też długotrwałe naturalne procesy niszczące. Nie bez znaczenia były też szeroko zakrojone, prowadzone współcześnie, w II poł. XX wieku prace remontowe.

Analizując zebrane źródła ikonograficzne i inne przekazy możemy ustalić, że zniszczenia murów były zaawansowane w 1. poł. XX w., a z dużym prawdopodobieństwem już znacznie wcześniej. Pewne konkretne działania podjęto dopiero w połowie lat 70. ubiegłego stulecia, następnie na pocz. lat 80. i w poł. lat 90. Naprawy miały charakter interwencyjny a lokalnie rekonstrukcyjny. Zostały zrealizowane wedle ówczesnych trendów i możliwości technologicznych, odbiegających od obecnych metod konserwatorskich. Obszerne partie murów, często tuż powyżej kamiennych cokołów, a także korony zrekonstruowano nadmurując kilka warstw cegłą maszynową o formacie zbliżonym do gotyckiej, na zaprawie wapienno-cementowej. W trakcie wcześniejszych prac stwierdzono, że wykonawcy nie przykładali należytej staranności do wykonawstwa. Poczynając proporcji zaprawy: w niektórych miejscach znajdowała się zaprawa cementowa o bardzo wysokiej wytrzymałości, w innych piaskowa, z niewielką ilością spoiwa cementowego. Również niestarannie wykonano wypełnienie muru pomiędzy licami, gdzie wypełnienie ułożono niestarannie, z licznymi pustkami, utylizując różne śmieci. W celu zabezpieczenia przed zamakaniem wprowadzono izolację poziomą z papy, na której ułożono 2-4 warstwy murarskie. Całość zakończono niską dwuspadową nakrywą z płytek klinkierowych lub małej cegły maszynowej, na zaprawie jw. Nierówności w

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

wysokościach poszczególnych odcinków murów, wynikające ze zniszczeń i prac rozbiórkowych odwzorowano poprzez uskokowe ukształtowanie koron. Od tamtego czasu nie podejmowano innych celowych napraw lub jakichkolwiek zabiegów profilaktycznych, dlatego omawiane mury – zarówno w partiach historycznych jak i współczesnych, uległy znacząco posuniętej degradacji, a na wielu fragmentach osiągnęły stan krytyczny!

3.1. BASZTY

Spośród trzech zachowanych baszt za najbardziej wartościowe z konserwatorskiego punktu widzenia elementy należy uznać elewacje i wnętrza baszty narożnej oraz części frontowe baszty środkowej. Pomimo rozległych powierzchniowych a częstokroć także głębokich ubytków elewacje baszty narożnej zachowały większość pierwotnej struktury budowlanej, począwszy od przyziemia po nadbudowane zwieńczenie. Część południowa cokołu przesłonięto tarasem przyległego budynku. Na niemal całej powierzchni widoczne są oznaki silnego zawilgocenia i skupiska mikroorganizmów roślinnych. Zaprawy spoinowań partii cokołowych uległy całkowitej destrukcji, a te zachowane w głębi muru są również zawilgocone i zdeintegrowane, wobec czego struktura murowa uległa wyraźnie rozluźnieniu. Pomiedzy gładzami występują liczne ubytki okrzeseł, miejscowo także większych fragmentów, w szczególności tuż nad poziomem gruntu. Relatywnie lepiej prezentuje się stan wątków ceglanych, jednak zaprawa murarska jest tam podobnie osłabiona i wyraźnie wykruszona, kształt spoin zatarty. Pomimo tego nie stwierdzono poważniejszych uszkodzeń strukturalnych. Jedyne wyraźne spękanie występuje w elewacji zachodniej, na osi otworów po stronie północnej i zostało zabezpieczone prowizorycznym przemurowaniem. Największe uszkodzenia budulca koncentrują się w warstwach najniższych, nad cokołem, jak i wysokich, poniżej współczesnej korony z ceramiczną nakrywą, które tak jak i na pozostałych odcinkach muru są silnie uszkodzone, o czym osobno na koniec. Wnętrze baszty jest obecnie zabudowane otwartą wiatą mieszającą składzik drewna, jednak pomimo zadaszzenia poziom zawilgocenia jest tam również wysoki. Na wszystkich ścianach ostały się obszerne fragmenty wypraw, po stronie zachodniej także bruzdy po dachu rozebranego budynku. Lico wątku ceglano jest zabrudzone, w wielu miejscach pokryte jasną patyną i wykwitami soli, na ogół silnie zdegradowane. Oryginalne zaprawy utraciły spójność. W wielu miejscach występują spękania i głębokie ubytki strukturalne. Podobne zniszczenia dotyczą otworów i wnęk okiennych, w szczególności parapetów, gdzie cegły są luźne lub całkowicie odspojone. Kształt ościeży jest nadal dobrze czytelny. Otwory po stronie północnej i dolne partie wnęk po stronie południowej zamurowano mniejszą cegłą maszynową na zaprawie cementowej, analogicznie jak spękanie na elewacji. Największym ingerencjom poddano basztę środkową – tzw. „katownię”, która, za wyjątkiem strony frontowej oraz fragmentów elewacji bocznych, ma całkowicie współczesną strukturę, a pewne parahistoryczne elementy – strzępiał na elewacjach bocznych zrekonstruowano na podstawie przeprowadzonych badań architektonicznych. Basztę zabudowano od strony wschodniej ścianą pseudoszkieletową i zadaszono, obecnie nie pełni jednak żadnej

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

funkcji. Fragmenty współczesne są dobrym stanie, bez oznak zniszczeń. Pierwotne wątki murowe elewacji frontowej i na stronie zachodniej elewacji bocznych prezentują się także dość dobrze. Szczególnie partie cokołowe, w porównaniu do uprzednio opisywanych, wyglądają stanowczo lepiej i pomimo powierzchniowych zniszczeń zaprawy zachowały wypełnienie spoinowań – okrześki, drobne kamienie i fragmenty ceramiczne, a większe ubytki występują przede wszystkim przy poziomach chodnika. Wątki ceglane nie wykazują większych uszkodzeń, lecz są silnie zabrudzone, natomiast ślady przemurowań bądź uzupełnień z czasu ostatnich prac remontowych koncentrują się na osi północnych otworów okiennych i poniżej dachu. W zdecydowanie najgorszym, wręcz kadłubowym stanie zachowała się baszta południowa. Ogłędnie stopień zachowania elementów historycznej struktury jest tu znikomy. Elementów takich można upatrywać w dostępnych partiach cokołowych, jednak są one w wielu miejscach przelicowane, miejscowo uzupełnione zaprawą cementową i utraciły w znacznym stopniu pierwotny charakter. Mury ceglane powyżej cokołu są w całości rezultatem rekonstrukcji, obecnie znajdują się w bardzo złym stanie technicznym i grożą zawaleniem. Strony frontową i południową podparto szalunkiem, teren wokół zabezpieczono, podobnie jak wnętrze baszty.

3.2. KURTyny

W stosunku do omówionych segmentów baszt zdecydowanie gorzej przedstawia się stan poszczególnych odcinków murów kurtynowych. Strona zewnętrzna odcinka północnego, zawartego pomiędzy basztą narożną i środkową, jest w większości przesłonięta przyległym budynkiem zakładu meblarskiego. Niewysoka część pierwotnego muru występująca nad dachem zakładu jest silnie zawilgocona i zdestruowana, szczególnie na stronie południowej, gdzie ubytki warstw poniżej współczesnej korony są wyjątkowo głębokie. Część północną odcinka kurtyny środkowej zasłaniają w ok. 2/3 wysokości przyległe magazyny. Niewielkie partie pierwotnego wątku ceglanego nad dachami są podobnie jw. zniszczone. Zaprawy spoinowań niemal całkowicie wypłukane, a miejscowe ubytki budulca głębokie. W pozostałą część odcinka dobijającego do baszy południowej, wbudowano otwartą wiatę, w obrębie której nawierzchnię wyłożono perforowanymi płytami betonowymi. Podstawę elewacji kurtyny wsparto wydatnym pasem niskiego tynkowanego muru. Fragment ponad nim jest zbliżony do murów sąsiedniej baszty. Powierzchnia cokołu została tam również w znacznym stopniu przemurowana lub uzupełniona. Spoiny wypełniono w całości zaprawą cementową. Lico jest silnie zabrudzone, pociemniałe. Część ceglana tego odcinka jest całkowicie współczesna, a partie ponad dachem wiaty znacznie zniszczone. W zdecydowanie najgorszym, wręcz katastrofalnym stanie znajduje się obecnie skrajny odcinek muru za basztą południową. Fragment ten nosi ślady wielokrotnych napraw. Struktura budowlana jest tam prawie całkowicie wtórna, niestabilna, obecnie znajduje się w fazie rozpadu. Wysoka część muru pomiędzy basztą i sąsiednim budynkiem mieszkalnym uległa już niemal całkowitej destrukcji. Na większości powierzchni ubytki lica są całościowe i bardzo

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

głębokie, rdzeń muru w partii cokołowej i ceglanej nadbudowy odsłonięty. Stabilność i podparcie konstrukcji nadaje usytuowany po stronie wewnętrznej budynek garażowy. Podobnie źle wygląda skrajny, południowy odcinek cokołu stanowiący podparcie dla elewacji budynku mieszkalnego. Fragment ten uległ również znaczącym przekształceniom. Zewnętrzna warstwa kamieni, w większości współczesna, wyraźnie odspaja się. W części północnej i przy poziomie gruntu uległa już całkowicie zniszczeniu, a u podstawy zalega rumosz. Na koniec należy zwrócić uwagę na stan techniczny murów kurtynowych po stronie wewnętrznej – od strony zespołu staromiejskiego. Elementy te prawie w całości wykonano współcześnie. Wyjątek stanowią niski i wysłużony odcinek północny oraz dalszy, bardziej obszerny fragment przy baszcie narożnej, gdzie zachowały się pierwotne wątki ceglane. Pierwszy z nich jest silnie zniszczony. Warstwa licowa głęboko naruszona. Nieco lepiej wygląda fragment zespolony z murem baszty, jednak i tam skala ubytków jest znaczna, a struktura murowa wyraźnie zawilgocona, o czym świadczą rozległe, ciemne przebarwienia. Stan techniczny fragmentów zrekonstruowanych-współczesnych, po obu stronach kurtyny, jak i tych stanowiących nadbudowy baszt narożnej i południowej jest w większości zły. Elementy te uległy znacznym zniszczeniom. Szczególnie nakrywy i warstwy górne są silnie odspojone, niestabilne, z obszernymi ubytkami. W wielu miejscach zaprawy murarskie wykruszyły się. W pustych spoinach ukorzeniły się siewki traw. Lico jest silnie zabrudzone, pociemniałe, w wielu miejscach porośnięte mchem, glonami, porostami.

Reasumując zwięźle można bez wątplenia potwierdzić, że ogólna kondycja obiektu jest obecnie bardzo zła, a relacja historycznych i współczesnych komponentów struktury budowlanej mocno zachwiana. Z technicznego punktu widzenia główną przyczyną zniszczeń są negatywne procesy wywołane przez wodę opadową, oddziałującą bezpośrednio poprzez zamakanie i podciąganie wilgoci z gruntu, czemu sprzyjają zaistniałe warunki lokalne – ukształtowanie bądź deformacje terenu, brak izolacji i efektywnego systemu odwodnienia murów, wadliwe, uskokowe ukształtowanie korony i nakryw, przylegające zabudowania, szczelna nawierzchnię traktów komunikacyjnych, placu parkingowego, i.in. Zawilgocenie murów jest tu zjawiskiem wszechobecnym, wraz z towarzyszącymi korozją mrozową, biologiczną i chemiczną, jak również nieodpowiednimi technologicznie nawarstwieniami w postaci zapraw murarskich o zbyt niskiej porowatości, spowodowało destrukcję rozległych fragmentów, a także znaczące obniżenie walorów kompozycyjnych i estetycznych całości.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOP I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

III. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA STANU ZACHOWNIA

AUTOR FOTOGRAFII: Jakub Polak.

DATA WYKONANIA: 19.01.2024.

ZAWARTOŚĆ DOKUMENTACJI:

BASZTA PÓŁNOCNA – NAROŻNA	fot. 1-14
MUR KURTYNOWY – PÓŁNOCNY	fot. 15-22
BASZTA ŚRODKOWA – POŚREDNIA	fot. 23-28
MUR KURTYNOWY – ŚRODKOWY	fot. 29-34
BASZTA POŁUDNIOWA – POŚREDNIA	fot. 35-38
MUR KURTYNOWY – POŁUDNIOWY	fot. 37-42

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

1. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna; strona zachodnia-zewnętrzna; elewacja zachodnia. Widok ogólny.

2. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna; strona zachodnia-zewnętrzna; elewacja zachodnia, przyziemie. Głębokie, całościowe ubytki zapraw w spoinach cokołu; ubytki okrzesców kamiennych i pojedynczych głazów; zawilgocenie; skupiska mikro-organizmów roślinnych.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUN 2024

3. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna; strona zachodnia-zewnętrzna; elewacja zachodnia, przyziemie. Uszkodzenia wążku ceglanego powyżej strefy cokołowej; ubytki spoinowań i warstwy licowej cegieł; zawilgocenie; skupiska mikroorganizmów roślinnych.

4. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona zachodnia-zewnętrzna; elewacja zachodnia, przyziemie. Osłabienie strukturalne zapraw i cegieł; ubytki zaprawy, zatarty kształt spoinowań; ciemne przebarwienia lica.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

5. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona zachodnia-zewnętrzna; elewacja zachodnia, kondygnacje I-II. Przemurowanie na osi otworów okiennych; głębokie uszkodzenia spoinowań i cegiel poniżej współczesnej nadbudowy muru; odspojenia i ubytki budulca w obrębie korony.

6. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona zachodnia-zewnętrzna; elewacja zachodnia, kondygnacja II. Głębokie spękania, uszkodzenia spoinowań i cegiel w okolicy otworu okiennego; zrekonstruowane fragmenty ościeży.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

7. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona wschodnia-wewnętrzna, naroże północno-zachodnie. Wnętrze zabudowane wiatą; na ścianach obszerne polacie wypraw pozostałych po rozebranym budynku.

8. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona wschodnia-wewnętrzna; wnętrze, ściana wschodnia. Głębokie ubytki zapraw; osłabione, zdegradowane lico cegieł; bruzda po dachu rozebranego budynku.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

9. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona wschodnia-wewnętrzna; wnętrze, kondygnacja I, naroże północno-zachodnie. Zawilgocenie murów; silne zabrudzenia lica; obszerne współczesne przemurowania i uzupełnienia; zaślepiiony otwór okienny.

10. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona wschodnia-wewnętrzna; wnętrze, kondygnacja II, naroże północno-zachodnie. Głębokie uszkodzenia wnek otworów okiennych; jasna patyna i wykwyty solne; zamurowane światło otworu.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

11. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona wschodnia-wewnętrzna; wnętrze, kondygnacja II, ściana zachodnia. Odspojenia i ubytki budulca w obrębie parapetu wnęki okiennej; zawilgocenie muru.

12. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona wschodnia-wewnętrzna; wnętrze, kondygnacja II, ściana zachodnia. Głębokie uszkodzenia krawędzi wnęk okiennych; współczesne, prowizoryczne uzupełnienia cegłą o nieodpowiednim formacie, na zaprawie cementowej.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

13. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona wschodnia-wewnętrzna; wnętrze, kondygnacja II, ściana zachodnia. Osłabione, zdeformowane nadproże; zamurowane światło otworu okiennego; ubytki w obrębie progu; silne zawilgocenie muru; jasny nalot i wykwity solne; głębokie ubytki zapraw w sklepieniu wnęki.

14. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – baszta północna, narożna; strona wschodnia-wewnętrzna; wnętrze, kondygnacja II, naroże północno-zachodnie. Głębokie uszkodzenia powyżej nadproży wnęk okiennych; współczesne, nieestetyczne uzupełnienia i przemurowania.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m.4, 60-707 Poznań TORUŃ 2024

15. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – północny odcinek muru kurtynowego; strona zachodnia-zewnętrzna. Znaczna część muru przesłonięta przyległym budynkiem; zawilgocenie, głębokie uszkodzenia łoża poniżej współczesnej korony.

16. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – północny odcinek muru kurtynowego; strona zachodnia-zewnętrzna. Odspojone, zdegradowane elementy zwieńczenia i nakrywy ceramicznej; skupiska mikroorganizmów roślinnych, roślinność drzewiasta i ukorzenione siewki traw.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI - Katarzyna Polak, ul. A. Małeckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

17. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – północny odcinek muru kurtynowego; strona wschodnia-wewnętrzna; część północna odcinka. Silne zawilgocenie muru w strefach przyziemnej i środkowej; ciemne przebarwienia lica; jasne wykwitły solne; głębokie ubytki poniżej współczesnej nadbudowy.

18. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – północny odcinek muru kurtynowego; strona wschodnia-wewnętrzna; część środkowa odcinka. Silne zawilgocenie i głębokie uszkodzenia pierwotnych wątków murarskich i partii współczesnych w strefie przyziemia.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI · Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań · TORUŃ 2024

19. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – północny odcinek muru kurtynowego; strona wschodnia-wewnętrzna; część południowa odcinka. Degradacja, zawilgocenie pierwotnych wątków murarskich; uszkodzenia wątku pierwotnego i współczesnej nadbudowy.

20. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – północny odcinek muru kurtynowego; strona wschodnia-wewnętrzna; część południowa odcinka. Głębokie uszkodzenia, współczesne uzupełnienia pierwotnych wątków murarskich w strefie przy poziomie gruntu.

PRAC KONSERWATORSKIE I RESTAURATORSKIE MURÓW MIEJSKICH W NOWEM N/W WZDŁUŻ UL. PRZYKOPI I ŚLUSARSKIEJ

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKO-RESTAURATORSKICH PÓŁNOCNO-ZACHODNIEGO ODCINKA RELIKTÓW MURÓW MIEJSKICH W NOWEM
Opracowanie: KONSERWACJA DZIEŁ SZTUKI – Katarzyna Polak, ul. A. Małckiego 13 m 4, 60-707 Poznań TORUN 2024

21. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – północny odcinek muru kurtynowego; strona wschodnia-wewnętrzna; część południowa odcinka. Odspojenia zapraw i budulca współczesnej korony i elementów nakrywy.

22. Nowe; północno-zachodni odcinek murów miejskich – północny odcinek muru kurtynowego; strona wschodnia-wewnętrzna; część południowa odcinka. Silne zawilgocenie muru w okolicy baszty środkowej.